

29

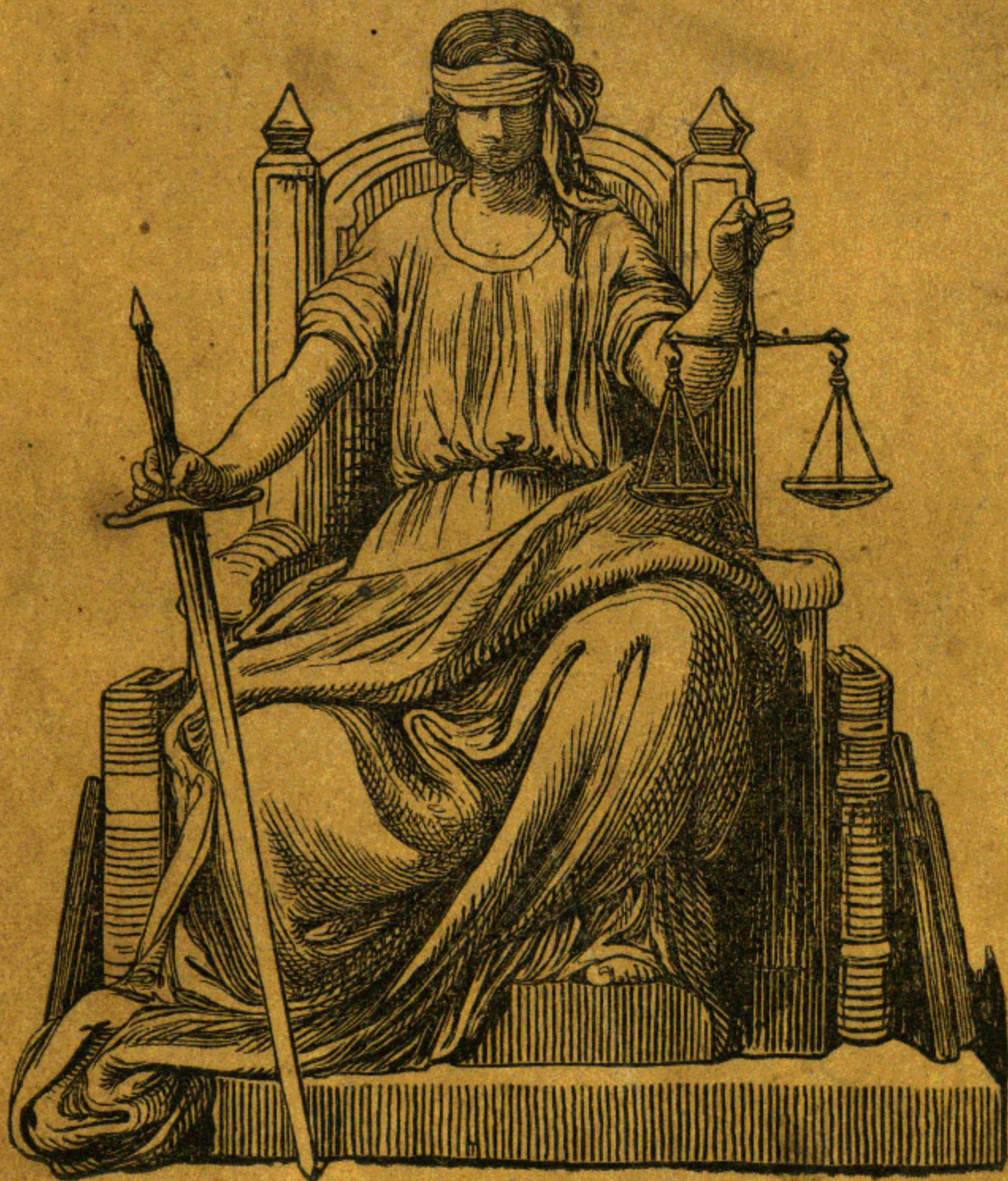
Книжница
Милорада Ј. Стевица

№ 624
Свјет

ГЕНЕРАЛ
ПРАВНИКА

СМРТ ЦАРА МИІАИЛА.

ЖАЛОСТНО ПОЗОРИЕ У ПЕТ ДЕЛОВА.

У БЕОГРАДУ,

У ДРЖАВНОЈ КЊИГОПЕЧАТЊИ 1866.

СМРТ ЦАРА МИІАИЛА.

Page 285.1

Мушката Свешоза.
на Нинаша

СМРТ ЦАРА МИХАИЛА,

Р 19 Ср I 285. 1

ЖАЛОСТНО ПОЗОРИЕ У ПЕТ ДЕЛОВА,

НАПИСАО
Б. МАЛЕТИЋ.

(Ова је књига обдарена из фонда г. Илије
М. Коларца.)

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ КЊИГОПЕЧАТЊИ 1866.

Външнє оубрѣнє
№ 319199

СВѢТЛОСЛАВЪ

Кл. бр. 319199

Л И Ц А :

Миіаило, или Страшимир Шишман, цар бугарски

Белаур, његов брат.

Раксин, његов протовистиіар.

Филип, његов логофет.

Борило, његов казнац.

Панчо, његов пристац.

Воівода Загорски.

Воівода Карвунски.

Стефан, краљ србски, касније назван Дечански.

Душан, краљ, његов син.

Вратко,

Дабижив, } властелини и воіводе.

Деіан,

Дмитар.

Марин Баранин, његов архидиіак.

Данило, србски архиепископ.

Теофило, поклисар Андроников.

Теодора, удова, бугарска краљица, а сестра Андроника
млађег, цара грчког.

Іедан Инок.

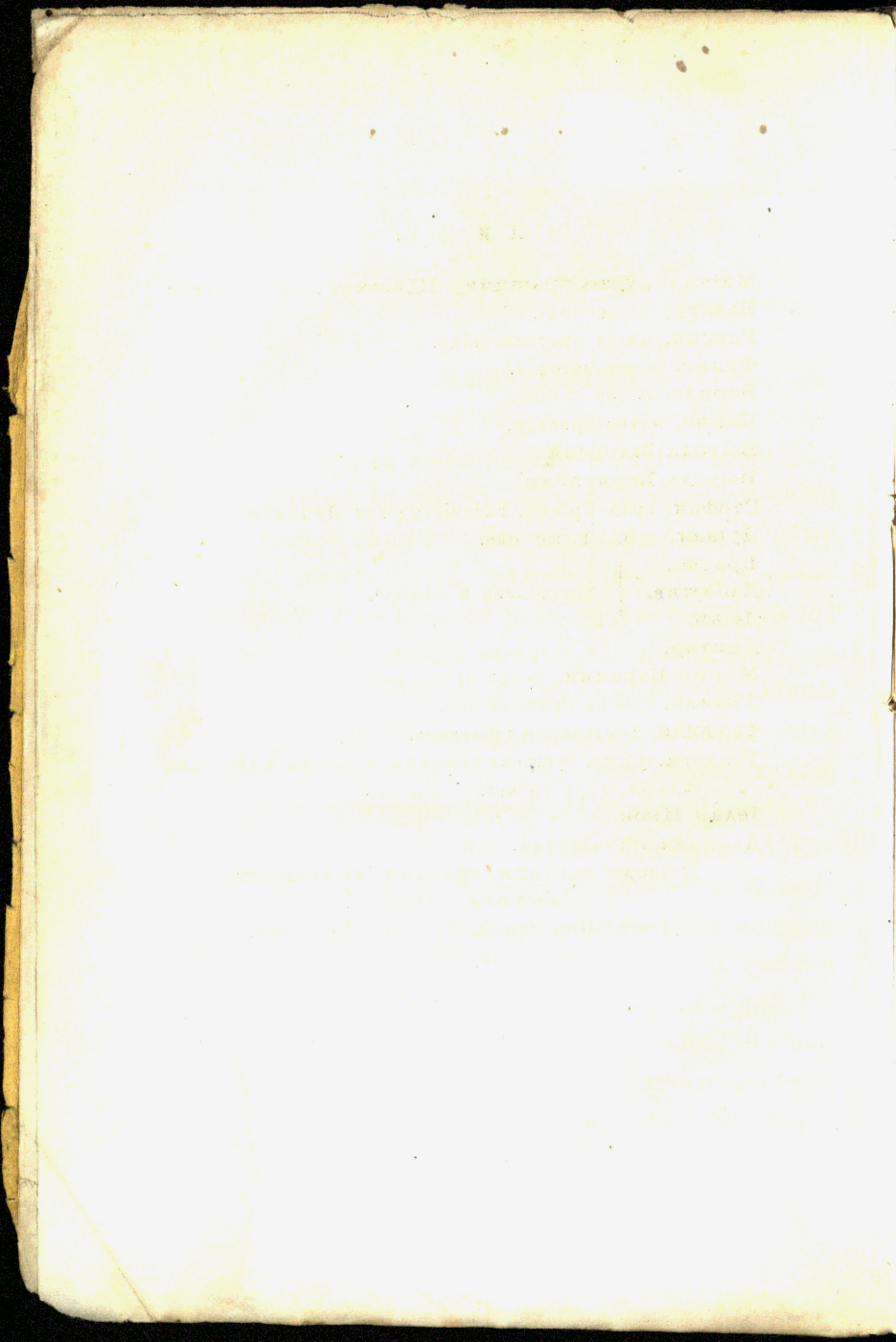
Дворкиња Теодорина.

Воіводе, воіници, грађани, књигоноша,
вестник, слуге.

Место: Породимља, Трново и Велблужд.

Време: година 1324. и 1330.

ПРЕДГОВОР.

Прегледајући у памети нашу стару историју, с намером, да из оних многи догађаја изберем један, који би био за драму удесан, уставим се код Стефана Дечанског. То време учини ми се, да по положају наши предака према *Цариграду* највише приличи нашем садашњем времену. А што прошлост више приличи садашњости, то је и разумљивија и користнија.

Наступањем XIV. века спремала се из далека страшна олуја, која је грчко царство у развалине сурвала, народе на балканском полуострову мраком покрила, па и Европу потресла.

Док се разслабљена Византија своје гробу приближавала, дотле су млади народи око ње своје нове силе крепили и своја крила кушали, силе, о које би се турска

навала разбила, да се коіом срећом и разум с физичном снагом подієднако развијао. Али на жалост Србе неразумеше њиови суседи, а силноі десници Душановоі у одсудном часу преврата и новог стварања изпречи се судбина на пут.

Камо среће, да су и други суседни народи имали онолико свести, колико наши предци, да заједничким силама трошну Византију сурвају, и у своју обрану заузму онај кључ, који је Азији Европу отворио и у њу безбројна зла пустио, те би се она олуја одклонила, и данас би Европа можда сасвим други вид имала.

Византинци су познавали своју слабост, те су својим лукавством то једног то другог суседа за се придобијали, па и и међу собом завађали, док и напосле Турци тако поцепане свладаше и подјармише.

Залуд је Дечански, пригрливши ону велику мисао, своје снажне суседе Бугаре присвајао, залуд се с њиовим царем Миаилом сродио, давши му сестру Неду за жену, неби ли му тако и ону мисао омилио и привезао га за узајамне интересе — Византинци га својим лукавством за свог саве-

зника придобише и против Дечанског пободоше, давши му лепу Теодору, сестру Андроникову, за жену. Миіаило отера Неду. Од туда она жестока битка код Велблужда, у којој је Миіаило, од Византинаца, своји савезника, изневерен, главом платио, у којој су поражени Бугари Стефану круну подносили, но коју је овај великодушно уступио Миіаиловом сину, тражећи у Бугара *братске љубави и узајамне помоћи*, а не круне и власти.

Ову борбу Стефана Дечанског *с грчким лукавством и с бугарском охолошћу и занесеношћу* желио сам да у драми представим, а да ли сам то у свему постигао, нека пресуде вештаци.

Лепшега огледала за сад нисам нашао.

Из свега се види, да је предмет овој трагедији чисто историјски. Но да би оно време јасније представио, узео сам не само историјска лица, која су нам у старим рукописима и у историји сачувана, него и нешто стари речи и две црквене песме из рукописа од Душановог времена, који се налази у нашој народној књијници.

Р Е Ч И

узете из стари србски рукописа, по Даничићевом
речнику.

Архидијак, који је одправљао дужности особито
посланичке и писарске.

Багреница, порфира.

Ваштива, *ludibrium*, поруга, играчка.

Властелин, *vir nobilis*. Овим обштим именом
звали се и велики дворници и жупани и
војводе и кнезови и црквени поглавари, да-
кле као: племић.

Грдо, страшно.

Грдост, гордост.

Загорска земља, бугарска земља.

Именит, славан.

Казнац, *subicularius*.

Карвунска, тако се звао један крај Бугарске.

Ков, буна.

Логофет, писар.

Млва, *tumultus*, буна.

Отроци, робови.

Педесати, казнити.

Протовистијар, коморник или хазнадар.

Пристав, управитељ двора.

Размирије, рат или размирица.

Себар, човек средњег реда.

Стег, застава.

Стегоноша, бариактар.

ДЕО I.

У стефановом двору у Породимљи.

ПОЈАВА I.

Стефан и архиепископ Данило.

Стефан.

Бојног поља добар глас нам дође,
Да су Грке Бугари потисли
После кратког, ал' жестоког боја.

Данило.

То се могло јошт напред прорећи.
Мишанло срдца огњевита,
Пред њим слава победу проноси
Те се страва међ' Грцима шири,
А и наше поможе оружје.

Стефан.

Градислав се у боі не упушта,
 Већ проматра на међама дела,
 Чувајући земљу од ускока.
 Али ако до невоље дође,
 Бугаре ће тајно помагати.
 У осталом задатак му главан,
 Да подстиче огањ непрекидно,
 Да мир неби лако углавили,
 Неби л' тако Грци притешњени
 Бугарима више уступили.

Даніло.

Без користи велике и сіаіне
 Миіанло мир углавит' неће,
 Што прилика зањ удесна врло
 Кад се Грци међу собом кољу.
 Камо среће, да смо и ми могли
 Што прискрбит у оваквом рату!

Стефан.

Кад поштеће прописа нам закон,
 Да чувамо заложену веру,
 То бар нек' се користе Бугари
 Одкидањем земље и градова,
 Док и нама одреше се руке,
 Да с' на боіном пољу огледамо,
 Византији скратимо рукаве.

Свакоіако и *наша* је корист,
 Кад се браћа пораве и снаже
 Трошећ' снагу злурадоме Грку,
 Што іачамо његовим губитком
 Прикупљајућ свуколику силу
 За потребу и прилику прву.

Данило.

Што се браћа пораве и снаже
 Мож' нам' бити и небит' користи.
 Га бар од туд страуіем и зебем.

Стефан.

А због чега?

Данило.

Због противне тежње.
 Оіачаіу л' Бугари добитком,
 Неће л' снагу и на нама кушат'?

Стефан.

Да ослабе и Србе и себе,
 А да Грци опораве себе?

Данило.

Миіанло то не сваћа тако.
 Под пепелом давно жишка тиња,
 Жишка мржње, жишка славољубља,

Притиснута Краљевством ти светлим;
 А чим падне међу виорове,
 Светиће се разуздани пламен.
 Са Недом је у завади честої,
 Што се од ње срцем одвратио,
 А слава му буїну снагу дражи.
 Неће л' такав после нове битке
 С новим венцем нова стећи крила,
 Те полетет' за ласкавом срећом,
 А у жељи завладат' Србијом,
 Како б' лакше прегазно Грке?

Стефан.

Јест, на жалост, такав Миџанло.
 Моју жељу, да га Недом вежем
 За високе заједничке мете,
 Надмашиле узавреле страсти;
 Али да ће с увоштеним крилма
 Полетети сунцу под облаке,
 Не верујем, док је мрве мозга.
 Наша снага не ломи се лако.
 Раст Србије шири с' на далеко,
 Прекрилио земље и градове,
 А жилама до мора се вата:
 Ту олуја само лишће стресе.
 Но покуша л' у бунилу своме,
 Да ми љубав отровом залије,
 Какаће се, како никад није.

Али док је брата до колена
Белаура и мудра и снажна,
Неће лако Страшимир застранит'.

ПОЈАВА 2.

Слуга и пређашњи.

Слуга.

Књиганоша са бојнога поља.

Стефан.

Нека уђе. (Слуга одлази.)

Шта ли ће донети?

Један јуче, а данас већ други!

Јамачно ће бит' гласови важни.

ПОЈАВА 3.

Књиганоша и пређашњи.

Стефан.

Е, јуначе, какав глас нам носиш?

Књиганоша.

Светли краљу! то ће казат' књига,

Ал' би вол'о, да што боље носим.

Стефан.

Да вас нису разпудили Грци?

Књигоноша.

Ја ти онда неби дон'о гласа.

Стефан.

Шта је дакле?

Књигоноша.

Бој се утишао,
Бугари се мире са Грцима,
А ми би се жељно ударили.
Залуд речи потроши војвода
Мијаилу, да с' преварит' неда.
Поклисар га задоби лукавством,
Кога Грци у стан оправили.
Али *шта* су тамо углавили
То ће боље да ти каже књига.
Јер говоре, да с' о свадби ради.

Стефан.

Шта? — шта рече? — о свадби се ради?

Књигоноша.

О удаји, ако волиш, краљу,
А цареве неке суродице
За бугарска цара Мијаила.

Стефан.

Је л' при себи тај цар Мијаило? —
Али доста — с' утра ми се јави.

(Књигоноша одлази.)

Стефан (чита писмо.)

Јест' истина! (Пружа Данилу писмо.) Читај,
пак се диви!

О, ласкаве моје лепе жеље,
Како ми се у сан претвористе!
Ид'те снови разтопљиви крила,
Нек' вас горка истина прогута
Као Јону морско чудовиште! —
Јадна Недо, моја добра сејо,
Како ће ти срдце одолети! —
Ал' тако ми небескога цара,
Срамоту ћу осветити страшно,
Што нанесе крсту и закону
И образу светлог ми краљевства. —
Мијало, разгрејана змијо!
Твоја глава о кончићу висн.
Ја ћу моје срдце разкрвавит',
Да се гласу сродства не одзивље,
Да с' у њему освета прелива,
Да га мржња отровом залива.

(Одлази нагло, а за њим *Данило* с обореном главом.)

ПОЈАВА 4.

У двору удове краљице Теодоре у Трнову.

Теодора и Теофило.

Теодора.

За чудо се брзо помиристе.

Теофило.

Мпiаила лако ублажити,
 Што га меко злато примамљује;
 Ал' су наше много веће мете:
 Да га крепка за се добијемо
 Против силе суседнога краља,
 Да небуду удружени страшни. —
 Краљ Србије потук'о је Угре,
 Помажући тасту Басараби.
 Он ће му се одужити дакле
 У прилици против Византије.
 Мпiаило Стефанов је шура,
 Пак ће лако зањ пролити крвцу.
 Шта је онда слаба Византија?
 Ту лукавство мора сплести замке
 Те да спасе притешњену Грчку.
 Бугаре нам ваља завадити
 Са Србима, а на дуже време,
 Једним маом обранит' двојицу,
 Збунит' снагу у живцима крепким,
 И потрести живот у темељу,
 Док прикупи нове силе Грчка,
 Те да с' опет у триумфу јави.

Теодора.

Лепе жеље, ал' су само жеље.

Теофило.

Те ће жеље уздрмати земље,
Сломит' силу Срба и Бугара,
Ако жеље *ти* духом оживиш.

Теодора.

Ха, ха, ха, ха! Зар *ја* поклицару?
Ја ли слаба да продужим живот
Гњилој Грчкој, што с' разтвара сама?

Теофило.

Гњилу Грчку јошт не стеже ропац;
Њен ће живот запретани букнут'
Крај топлоте зрака од разума. —
Ти си слаба, што себ' *не познајеш*,
А сила ти надмаша оружје.

Теодора.

Загонетке л' дајеш, поклицару?

Теофило.

Зар не виде у свом оку сунце
Што показа светло огледало?
Зар се ниси дивила весела
Поноситом стасу и узрасту?

Теодора.

Ал' и да сам у сред' маја мога,
Шта ће цветац помоћи студени,

Која тишти обамрлу дољу?
 Ја ли стару Грчку да подмладим?

Теофило.

Подмлади' ћеш, ако узхтеш само.
 Ево тајне, па разсуђуј сама:
 Миџаилу брат те обећао
 За невесту, ка' залогу мира.
 Сад до тебе стоји, Теодоро,
 Да прелестиш цара Миџаила
 И занесеш твојим чин'ма памет.

Теодора.

За невесту? — Мене, Миџаилу?
 Ви сањате у бунилу вашем.

Теофило.

Рад' осмејка твога небескога,
 Рад' љубави притворне и мудре
 Миџаило жртова' ће царство.
 Миџаило одпустио Неду;
 Ти ћеш царским да с' окитиш венцем,
 Завлада' ћеш и вољом и царством.
 Стефан сестри потражи' ће престо',
 Миџаило дићи ће оружје,
 Изтрошиће себе и Стефана.
 Је л' ти јасно?

Теодора.

Засенуше очи!

О, ви ладна, камена створења,
 Како с туђим играте се срцем!
 У женско ли топло, благо срце
 Такву студен удомит' желите?
 Јесте власти лице примамљиво,
 Те заноси памет и срдашце,
 Кида свезе рода и братимства
 И светињу скврном ногом гази;
 Ал' у *празном* и *пустошном* срцу,
 Не у пуном, што не треба престо'.
 Ја све имам, и царство и венац,
 Па јошт лепши од бугарског венца.
 Љубав свија цео свет васиони.

Теофило.

Ал' помисли, о краљице светла,
 Да ћеш тако избавити земљу. —

Теодора.

Зар на гробу несретне краљице
 Да оташтво себи срећу зида?
 Зар окови мојега сужањства
 Византији да утврде престо'? —
 Јадна земљо, уда царевино,
 Кад те жене срцем одкупљују! —

Теофило. (после кратког ђутања, іедко).

Е, Краљице, па не мора бити!
 То су само проста предлагања,
 Која редко које срдце прима.
 За спасење земље и народа
 Жртвује се тек *велико* срдце,
 А не сваке слабомоћне жене.
Краљица си ове земље била,
 Твоме мигу клањао се сваки,
 А данас те само *спомен* блажи,
 Да си некад у круни спавала. —

Теодора.

Па зашто ме на то опомињеш?

Теофило.

Сан то бiаше, и данас си жена,
Нешто више од обични жена,
 Што ти сенка од славе остала
 У имену празном и зазорном.

Теодора.

Горак спомен — ал' сам прегорела.

Теофило.

И просiака уда мис'о крепи
 Да је некад уживао сласти;
 Старац сладко с дечицом се смеје

Враћајућ се с гроба у детињство;
 Ослепивши с усладом се сећа
 Дивног неба и звездане ноћи
 И уреса природе раскошне —
 Па што с' неби ти блажила скромна
 Лепим санком из прошлости твоје?
 Та живот је машта и обмана;
 Нашто сјајност код колебе красне? —
 Опрости ми, нисам те познав'о.
 Код таквога лепа задовољства
 Грех би био, навлачит' те на зло
 И венац ти царски наметати.
Слабоумне венац заслепљује,
 А не жену, коју чутва ране
 Ка' лептире сузе од зорице. —

Теодора.

Ти се ругаш —

Теофило.

А, не, Теодоро! —

Стефан ће се ругат' Византији
 Кад разкине Миџило сvezу
 Што му одби Теодора руку;
 Руга' ће се лукав безумноме
 Што с' у женско поуздао срдце.
 Шта се тебе тиче Византија? —
 Пламен рата нек обузме царство,

Нек прождире коње и іунаке;
 Нека вриште дечица неіака,
 Нека маіке кукаіу на гробљу,
 На пепеду своїи праотаца
 Нек' издишу очаіници уди! —
 Што б' краљица, лепа Теодора,
 Своіе срдце іадом отровала
 И слободу робством заменила?!
 Оташтво іе на *свакоме* краіу,
 Њему служе *усііане* главе. —
 О, краљице, немоі замерити,
 Што занесен таквом сањариіом
 Хтедо твоіу жељу отровати,
 Жељу срдца, да само уживаш.

(Оне да одлази.)

Теодора.

Да л' іошт коіа остаде ти стрела,
 Да у моіе прси іе одапнеш?
 Сатана си —

Теофило.

Сатана іе жену преварио;
 Чуваі ме се, мене *пак'о* родп,
 Да незлобна срдца распаљуіем
 На грех страшан и на црне мисли.
 Кад ти братац у пооде дође
 У ланцима, праћен злотворима.

Миіаилом и Стефаном краљем,
 Ти га подаі зверовима љутим
 Нек' разтргну тог мекушца іадног,
 Што не мог'о разкинути ланце
 И раздуват пламен с Византије.
 Крв његова остави' ће спомен:
 Да си брата срдцу жртовала,
 Да с' *отаиство* срдцу жртовала.
 Дичи' ћеш се и поносит' славна,
 Да с' іунаке срдцем устрелила,
 Да с' дечицу ногом погазила,
 Да си старце чувством потлачила,
 Да с' у ланце *царство* оковала! —

(Одлази нагло.)

Теодора.

Стани — стани! — Ох, несретњоі мени!

(Одлази за њим.)

ПОЈАВА 5.

У двору цара Миіаила.

Белаур (седи замишљен.)

Ох, несрећо, да те Бог убије!
 Іадна земљо, Богом потиснута,
 Шта с' толико Богу сагрешила,
 Да те іади од свуд замућују!
 Шта ће туђа лоза у Бугарскоі?

Шта ће отров у чланове здраве?
 Миіаило уди Миіаило,
 Што ослени, никад не видео!
 Код толике славе и іунаштва
 Бугарску ћеш іадом запретати;
 Трошећ' силе, а служећи другом,
 Бугарску ћеш оковат' у ланце. —

ПОЈАВА 6.

Раксин и Белаур.

Раксин.

Белауре, што си тако скрушен?

Белаур.

Што прикупљам срдце, ка' олуіа
 Своіе силе у препеки муклоі.

Раксин.

Тако треба, то п Раксин чини.

Белаур.

Сва ће земља букнут' у пламену,
 А Грчка ће певат на гаришту.
 Ко ће платит' проливену крвцу?
 Ко л' измерит' іаде од заваде?
 Зар у Грку нађе когод друга?
 А ми іошт се с родом завађамо,

Да злотвору періе навиіемо,
 Да рад' чега, не би ни жално,
 Већ да страсти Миіаило гове!—
 То бит' неће за живота нашег.
 А моі Боже, зашто ме сачува
 У кравом боіу од оружја,
 Да сад гледам іаде и поборе!
 Бежи, тужан, из овога двора!
 У њему се проклетство одмара.
 Бежи са мною куд те очи воде,
 Да не видиш іошт и гори іада. —
 О, Бугарско, лепа домовино,
 Окићена славом од іунака—
 Како ћу те іадан прежалити! —
 Наше жеље, наша чеда златна,
 Прославити земљу за потомство,
 Споілт' крешка два племена сродна,
 Данас црна тама да покріе! —

Раксин.

Белауре! и ти очаіаваш?
 А тако ми славе и живота,
 Пре ћу стопит' живот царевини,
 Нег' допустит' робство и срамоту!
 Погинућу, оставити нећу,
 Миіаило да земљу окаља
 И да на њу несрећу наваља.

Белаур.

И ја ћу се животом опрети
Ако б' друга увенула нада;
Али зашто да до тога дође?
Зашт' безумљем навлачитн разум
Странпутицом да спасења тражи?

Раксин.

Сад не питај, него са мном ради,
Буди вођа дружини ти свестној,
Свој властели рад спасења царства,
Мијаила доле са престола!

Белаур.

Мијаилу мислиш одупрет' се
Голом руком, без помоћи сваке?

Раксин.

Без помоћи? — зар ја без помоћи? —
У стене ћу улит' осећање,
Да проплачу ка' мекано срдце;
Преврну' ћу гробове јунака,
Да прозборе громовитим гласом;
Женска срдца разпалићу огњем,
А у жиле неіаки стараца
Уточићу из мог срдца крвцу —

Белаур.

Мої Раксине! такав огањ стара,
 А с њим разум тек удружен ствара.
 Све су наше жеље окриљене,
 Те с тог редко да се која стани.
 Ко у мркој ноћи стазу тражи,
 Нек' не гаси свећу пред очима.
 Дај, скупимо свуколику силу
 Удружена разума с искуством!
 Можда ћемо с разлозима мудрим
 Одвратити цара Миаила. —

Раксин.

Боље иди, одвраћај буице,
 Да не топе поља и усеве;
 Боље иди, одвраћај олује
 Да не ломе немилице горе.

Белаур.

Непослуша л', — Бог нек нам опрости!
 Онда ћемо потражити лека.
 Пошто сунце своје око склопи,
 Дођи к мени с пречишћеном мишљу,
 Да од тајне кључе поиштемо..
 А сад ајд'мо да сретнемо цара.

Раксин.

Еј, несретна домовино моја!
 (Одлазе.)

ПОЈАВА 7.

Неколико грађана.

1. Грађанин.

Предња чета од цареве пратње
Већ је стигла и у ред се ставља.

2. Грађанин.

За тренутак и цар ће нам доћи.

3. Грађанин.

Да л' нам ово одредише место
За чекање?

1. Грађанин.

Иест, ово ће бити.

Белаур нам тако заповеди.

3. Грађанин.

Већ се чују весели трубачи.

2. Грађанин.

Ево цара!

1. Грађанин.

Под зеленим венцем —

(На пољу чује се вика: живио, живио !)

ПОЈАВА 8.

Миџаило, Белаур, Раксин, Борило, Теофило
и друге војводе и стегоноше.

1. Грађанин.

Добро дош'о, наше сунце јарко.

2. *Грађанин.*

Хвала Богу, кад те сачувао,

3. *Грађанин.*

Бог је наше послуш'о молитве.

4. *Грађанин.*

А тако те посестрима слава

Свуд пратила, као наше срдце.

Миџило.

Хвала, хвала, мој народе верни!

Ево опет твога Страшимира

У Трнову, старој престолници,

Допраћена славом у победи,

Што задоби с јунацима својим.

Окренувши се војводама.

Ви сте моје муње и громови—

Па ко ће ми моћи одолети?

(На пољу вика: живо, живо!)

Један од војвода.

Теби слава, моћни громовниче,

Што громове у десници носиш.

Миџило.

Ја с' поносим прибављеним венцем,

Што Бугарску на ново венчава

Ка' невесту у животу новом.

Ја се дичим и поносим венцем,

Ал' јошт више, што и корист носи.

Побеђени Грци понудише
 Да нам од сад савезници буду
 Против сваког нашега злотвора. —

Гедан од војвода.

Стег у руку, увенчана главо,
 Па нам кажи, на коју ћеш страну.

Мишаило.

Давно Стефан у потаји смишља
 На бугарски да се пошне престо,
 А највише рад' сина Душана,
 Од кад му се и Синиша нађе;
 Ал' Бугарска своју прошлост памти
 Кад Србију поплавила целу.
 Зар да славу ту сарани данас?

Гедан од војвода.

Неће, царе, док је нас и тебе.

Мишаило.

Наша прошлост велика и сјајна:
 Мач бугарски царства потресао,
 Задрмао куле византијске.
 Зар да с' данас Стефану поклони?

Борило.

Бугари ће прегазит' Стефана.

Мишаило.

Стефан прети као модар облак
 Прикупљањем тешкога оружја.

Да нам дакле неби штетан био
 С Грцима се ево удружисмо,
 Па нек Стефан огледа се с нама.
 Да би Грке већма обвезао
 Да у славу бугарског оружја
 Заједнички своје силе троше,
 Примио сам од цара понуду,
 Да крв царску с царском крвљу сродим;
 А одпустих сестру Стефанову
 Нек у брата царски венац тражи.

Борило.

Требало је и одавно, царе,
 Те би мање јада преметнули.

Миџило.

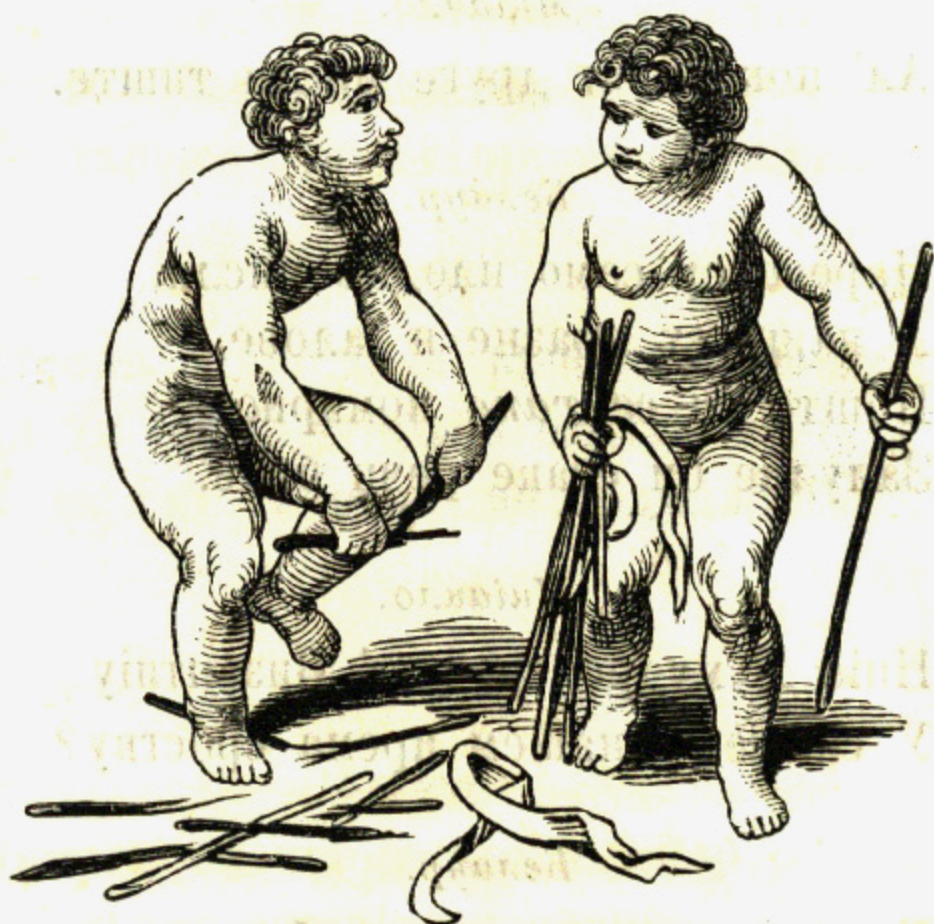
Свака тајна у мојему двору
 Добила за Стефана крила,
 Док се није чаша превршила. —
 С тога ћете разредити војску
 У Трнову и у околини,
 Нек' почине на лаврима новим,
 Док видимо куд ће прегнут' Стефан..
 Дајте војсци свега изобила
 У накнаду за умор и дела,
 Нек благује у лепом весељу,
 А ви ћете бити моји гости.

(На пољу вичу: живо!) Одлази, а за њим и други
на различне стране.

Теодило (сам).

О Србию и загорска земљо!
 Питаће вас скоро Византија,
 Како вам је око срдца жива,
 Што зинуло, да прогута Грчку.
 Теодора јабука је златна,
 Ал' у себи крепак отров носи,
 Који ће вам снагу изтрошити,
 Посут' поље мртвацима грдим,
 Да трулином нагноји се Грчка,
 Да из смрти нов живот поцрпи.
 Грчка слаба преживеће снажне;
 А кад падне по вољи судбине,
 Покриће се вашим гробовима
 И оставит' после себе ланце,
 Да с' потомци очајници муче,
 И да разум ценити науче.

ДЕО II.

У двору цара Миіаила.

ПОЈАВА 1.

Миіаило и Белаур.

Миіаило.

На твом лицу суморност се крије.

Ваљда ти се дело не допада

Што с Грцима цар бугарски сврши?

Белаур.

Твоја воља вршити се мора,

А ту више не мож' бити збора.

Ја се царској вољи покоравам.

Миіаило.

Ал' покорност друге мисли тиште.

Белаур.

Цареве су само плодне мисли,
А наше су празне и іалове..
Пошто си се *тако* помирио,
Залудне би сваке речи биле.

Миіаило.

Ниіе л' мудро трошит' Византиіу
У снажењу нашем према србству?

Белаур.

Кад се лаву поутупе зуби,
Каже басна, да с' лукавством служи,
За тренутак да живот продужи!
То іе данас слаба Византија.
Страшнііега іа злотора незнам
Од тог Грка, што народе ждера,
Док ка' лаву снага не дотраја..
И ти данас с тим злотором спрежеш,
Да те сутра успавана сатре!
Слаб іе іачи, кад іачи ослаби.
С тога ће вас Грци разслабити —

Миіаило.

С тога ће нас Грци *подиомагат'*.
Шта запали Грчку и Бугарску?

Зар не видиш Стефанове сплетке?
Он нас само с Грцима завади
На гаришту да си престо' сгради.

Белаур.

Стефан ради, да с' крепиш у влади,
Да ти бриге у борби ослади
И да Грк се више не подмлади.

Мишаило.

С тога нас је војском помагао —

Белаур.

Помаг'о би, да је нужде било;
Ал' овако сачув'о ти славу.
Сам си себи лавор узабрао;
Није л' слађе, нег' од друге руке? —
Дужа памет на даље прозире.
Поклисар је надмашио снагу,
Увативши лава у кљусама,
А због срне, лепе Теодоре.
О, мої брате! да ти могу дати
Моје очи, што другчије виде:
Мор'о би се мучан каменити.
Господару одрешене руке,
Ради дакле, што ти срдце иште;
Ал' ту добро не подиже главе. —
Снага наша само *слогом* траје,
А ту чине Србљи с Бугарима.

Миіаило.

Па ту слогу и траже нам Срби,
Али *сами* да су господари,
А ја нећу никоме да служим,
Пак ћу ево лист таі да окренем.
Стефан мрко Бугарску погледа,
Што се страши узруіане снаге —

Белаур.

То су речи твоіега Борила,
Занесена жељама нескладним,
А плаћена златом Византиіе.
Ја знам добро од Србиіе краља.
То ти само од свег срдца кажем:
Теодору избіи из памети,
Клони іе се, ка' праведник греха,
Ако желиш не постат' играчком
Туђе воље твом царству на штету.

Миіаило.

Миіаило да играчка буде?
Белауре, ти си сиш'о с ума.

Белаур.

Знам ја добро, шта говорим, царе.

Миіаило.

Зар што волим, морам посрнути

У памети и слободи мојој?
 Моја прошлост црна и крвава,
 Њу покрива мржња и освета;
 Па зар да ми и будућност трује?
 Један данак поред Теодоре
 Разтераће суморне облаке;
 Ја ћу прнут' сунцу под облаке.
 Па зар брату можеш замерити,
 Што давнашње окове разкида?
 Неду *није* срце изабрало;
 Ја је мрзим наметнуту жртву.
 На што дакле непрестано грешит'?

Белаур.

А зар мислиш, да ће Теодора
 Ка' пролеће понављати младост?
 Па нећеш ли скоро зажелети
 Да с' и њени окова отресеш?
 Мијаило, о мој Мијаило!
 Све су страсти огњем задануте
 И у свима варају нас сласти,
 Да нас лакше тајни отров сатре.
 Теодора запали' ће царство,
 Те ће букнут' пламен размирице,
 Па ко ће му прорећи свршетак?
 Можеш чинит' што је теби драго,
 Ал' не гази, што сабрао живот
 Ка' правило у лутању мрклом:

Неверна је срећа у оружју,
 А с несрећом вртоглава цара
 Народ пада, ка' слепац са вођом.
 Осмене л' се на Стефана срећа,
 Те распуди твоју силну војску,
 Шта ће с тобом ти кљакави Грци?
 Ко свој престо' од напасти брани,
 Зар тај може бранити другога?
 Огреје ли тебе зрачак среће,
 Шта добијаш до варљиве славе?
 Права помоћ без својега дрема.
 Две сте гране, а једнога стабла,
 Ширите се узајмичком снагом,
 Висине се клон'те преотмичке.

Миџило.

Е, већ доста! Ја овако оћу,
 Па ко неће, нек размакне руке.
 Ја Стефану више служит' нећу.
 Боља влада и од једног дана,
 Нег' послушност и у безконачност.
 Зар кад Стефан Византију тражи
 С нашом силом и с нашим жртвама,
 Миџило да обори главу?
 Зашт' Бугари да не траже исто
 Са силама и жртвама србским?
 Без цара сте сами очајници,
 А уз цара сами поглавари

И из сунца редки паметари.
Ал ја такве памети нетребама.

Белаур.

Где брат брату вере не поклања,
Већ туђину срдцем се приклања,
И срдца се слабостима клања,
Ту се свеза договору кида.
Ја ти стежем соколова крила;
Камо трунка, што не смета оку?
Буди вољан, царе господине!
Брат се клања и обара главу.
Уживањем живот цену носи,
А мењање тамјан му приноси.
Недино је већ увело цвеће,
Теодора ново је пролеће.
Наслади се, и тог јунак треба,
Да с' у крилу прекали, оснажи. —

Мишаило.

Ти л' то збориш?

Белаур.

То ти братац збори,
Кога бели не везују двори.
Неуштан неби прозборио,
Ал' понуђен истину одкривам,
Што дворници твоји не познају.

С Богом царство од јутрошњег данка,
 Што ће трајат', док нестане санка,
 Цар ти сања, и ти сањај с њиме,
 Док над вама не склопе се тмине.
 С Богом, царе, заборави брата,
 И у срдцу затвори му врата.
 Свет широки даће и мен' станка
 До божијег суђенога данка.

(Одлази).

Миџило.

Белауре, то л' су братске речи? —
 Па и лице у војвода мутно! —
 Ха, несретњи! Зар се тако прима
 Реч царева с висока престола?
 Јадно робље! С ђаволом се сдруж'те,
 Сви се слож'те! — ја ћу сам да с' борим,
 Да авети сатрем оштре зубе,
 Што клоцају на Миџилов венац. —
 Кад *властелин* своје ћуди има,
 То се слаже са потребом земље,
 А кад *цара* жеља каква свлада,
 Онда у њу сваки баца мрежу.
 Та ја ћу вас црве погазити,
 С праом споит' ништаву прашину
 И раздуват' у меке облаке! —

(Одлази).

ПОЈАВА 2.

Белаур и Раксин улазе разговарајући се.

Раксин.

Не реко л' ти, да ћеш тако проћи?

Белаур.

Бар ме савест никад корит' неће
Да сам братску дужност забацио.

Раксин.

Размирије се избећи не може
Ма шта дала превртљива срећа.
Човек мора често отимати
И *принудит'* срећу да му служи,
Која ретко без нуђења грли,
Јер и она *женске* је нарави.
И воиводе: карвунски, загорски
Уз остале своје присталице
С нама деле мисли, осећаје,
А и друге придобиће разум
Разлагањем о судбини царства.

Белаур.

Овде мислиш развијати снагу,
Сто очију где нам корак мере?
Где с' Борило изпод земље краде,
Прислушкује у сновима тајне,

Да свом цару крвљу жеђ угаси?
 Мој Раксине, нема од тог ништа!
 Трново је пуно за нас трња.
 Док се ова сила не разтури
 С бојног поља што допрати цара,
 Не може се ништа учинити.
 Сваки корак у гробље те води.
 Усред војске цар је навек силан,
 Цар је страшан, руди недомашан.

Раксин.

Па шта ће ми узет' на последку?
 Један живот од господи имам,
 И тај један народу сам дужан.

Белаур.

Смрт по себи никад цене нема,
 Већ је лепо дело увенчава;
 С тог врлина није погинути,
 Него земљи привредит' животом
 Или смрћу, кад другчије није.
 Ал' овако шта ћеш привредити?
 Ништ' не свршит', а изгубит' главу,
 Па и друге смрћу застрашити,
 Није мудро нит' је пробитачно.
 О побуни овде мислит' није,
 Већ' нам ваља земљу оставити.

Раксин.

Пак шта онда?

Белаур.

Прибећи Стефану,
 Док нас није мука поодила
 Ил' смрт сама мукла, изненадна.
 А пошто се воиводе разиђу,
 Онда ћемо удешават' тајно
 И спремати за цара громове.
 Једног дана угледаће зора
 У Трнову нашу силну војску,
 Извикаће цара Александра,
 А заточит' пуста Миџаила.
 Оно мало остали воивода
 И властела, што је на далеко,
 Што би могло уз цара пристати,
 Застрашиће Стефанова војска.

Раксин.

Дуго ми је чекат, Белауре.

Белаур.

Наглост редко накити се венцем.
 Ал' сад ајде да се уклонимо,
 Па размисли о томе, Раксине.

(Одлази).

Ракин.

Белаур ми сувише оклева,
 Споро смишља и дуго премисља.
 Рад би био земљи пружит' руку,
 Ал' се мучно на брата подиже,
 Што га можда страше последице:
 Кад светина власт с престола свуче,
 Коме ће се одазват' послушност?
 Неће ли се и на брата дићи?
 Га не могу оклевати више!

(Одлази).

ПОЈАВА 3.

У теодорином двору.

Теодора (седи замишљена).

Спокојство је моје одлетело,
 Прси стежу два усіана ланца. —
 Властољубље и мој Филип драги
 Разтрзају и мисли и срдце. —
 Престо' — Филип — два живота нова —
 Две младости у краткome веку,
 До два света на суморној земљи —
 Ко би ми и данас саставио
 Вечност би му лако прегорела. —
 Ах, подпуне нигде среће нема! —

Бит на земљи ка' Бог на небеси,
 Мигом владат' и дрмати царством,

Па с престола пасти свемогућа —
 О, то тишти и најнижу душу! —
 Ко с висине вртоглаве падне,
 Сто ножева вребају му душу
 У ништини од отрока, себра.
 Од тог пак'о већи мука нема. —
 Руга, подсмеј, презирање горко
 Предсретало некад Теодору;
 А од гласа нова, стојезична:
 Да ме сунце опет обасјава,
 Да ме царски венац очекује,
 Сваки грамзи и за *стопом* мојом. —
 Ха, ништава у пра'у створења! (Устане.)
 Рад' освете презирањем горким,
 Рад' стрељања оком са престола
 Теодора *рај* ће уништити,
 Што јој Филип у љубави створи. —
 Ах, шта реко у бунилу моме? —
 О, Филипе! куд ће с тобом срдце?
 Куд ће жена с обликом анђела?
 Ко ће небо сместити у груди?
 О, дивотни, сладки мои дани
 Освештане небеске љубави! —
 Незамућен, као сребрн поток,
 Протицаше живот уз Филипа;
 У њему се огледаше сунце
 С дивотама и неба и земље. —
 Каква мена у душевном рају! —

О, судбино! нашто грозан пламен,
Да раі срдца у пак'о претвори?

ПОЈАВА 4.

Теофило и Теодора

Теофило.

Е, краљице! после тешке борбе
Да ли разум одржа победу?

Теодора.

Каква борба частни поклисару! —
Ах, како ће разум да савлада,
Кад се срдце у грудма крвави!
Брат ми незна какву жртву иште —
О, та више од живота иште! —
Где су мисли у таквome часу? —
Јадно моје и сиротно срдце! —

Теофило.

Тебе љубав мори Теодоро,
Те с тога је тако тешка борба.

Теодора.

Твом се оку није сакрит' могло,
Што ми прети да умори душу.
Теофило! — о, врати се натраг
У млађане твоје годинице,

Па ме суди, што сам слабомоћна,
 Што светињу, Богом усађену,
 Изчупати из срдца не могу.
 Па јошт зашто? рад' заваде клете! —
 О, мој Боже!

Теофило.

Ја те жалим, бедна Теодоро —

Теодора.

Уваћена набадаш лептира
 Због прашљиви и шарени крила,
 Да примамини очи гледалаца,
 И мукама његовим се сладиш,
 А опет га жалиш, поклисару. —

Теофило.

Ти *Филипа* волиш логофета;
 Ал краљица није за Филипа.
 О, краљице, какво понижење!
 Да светина по улици прича:
 Теодору Филип заслепио,
 Поред њега на све заборавља,
 И ложницу краља оскврнила —

Теодора (љутито).

Какве речи! —

Теофило.

И то би се могло
 Опростити младој Теодори;
 Теодора срдцу угодила,
 А по срдцу сви смо људи слаби;
 Ал' што тако презире прилику,
 Која би јој слабост савладала
 И опрала образе од стида,
 Оставила ка' узор потомству,
 Шта и *данас* може учинити
Виша љубав у женском срдцу —
 Што та несвест тако *дуго* траје,
 То јој неће нико опростити.

Теодора.

Дуго траје? — Шта је теби дуго?
 О, и вечност била би ми кратка!

Теофило.

Е, па лепо! Ево друга лека:
 Подај руку цару Миџаилу,
 Те угоди и брату и земљи,
 А Филипу нек' остане срдце.
 Заверн се пред олтаром мужу
 Само *речма*, обичаја ради,
 Али љубав Филипу поклони.
 Глас савести угушиће Филип
 Пољубцима од срдашца врела —

Теодора.

Не говори, Теофило, даље —
Моју љубав светлу са небеса
Гариш цртом из мрачнога пакла.

Теофило.

Зар то светлом називаш љубављу
Што Филина невенчана грлиш?
О, краљице, размисли се добро,
Куд те вуку разуздане страсти!

Теодора.

Реч ме вуче дана у љубави,
Да ћу руку пред олтаром дати.

Теофило.

Зар Филину? — О лудости грдне! —
Ал' да, ти си из идилског света,
Аркадија за тебе је царство;
Ти и Филип и љубав по среди,
Па нашто вам и небо и земља? —
Но сад ћу ти једну тајну казат'
Коју језик под печатом чува.
Добро слушај, па изпитај себе,
Оћеш моћи прегорет' Филина.
Братом твојим овладале мисли
О престолу и спасењу Грчке;
Жеља му се на далеко маша,

Да пун духа *сам* владати почне,
 А да старцу одмор препоручи.
 Ал' престоли узимљу с' оружјем,
 А тог за сад брат ти доста нема,
 Што зазире од србска оружја.
 Војска му је спремна и готова
 Да области србско-македонске
 Из ненада нападне, поплави,
 Те да своју силу поумножи.
 С тога тражи помоћ у Бугара.
 Послушаш ли брата у невољи,
 Понећеш га на престо царева
 И грчку ћеш царевину спасти.
 Останеш ли твој Филипу верна,
 Онда иди, па на гробу кукај
 Своје мајке и рођена брата,
 Ако није заспала природа
 Што везује за родбину силно.

Теодора.

О, Филипе! — незаодна туго! —
 Ја ћу пасти под теретом таквим —

Теофило.

Нећеш пасти добра Теодоро!
 Прибери се, оружја се духом,
 Пак ћеш сајна изић' из победе. —
 Други *царства* роне и сатиру,

Будну савест іадом успављују
 И с вечним се небом завађају,
 Да с престола могу загрмети,
 Људство водит' ка' дете за руку,
 Те судбини правац прописиват' —
 А ти с' клониш боговске висине,
 На којој си расла, оіачала
 И делила смрт и живот оком. —
 О, краљице! према таквој слави
 Шта је љубав са свим заносима?
 Због бунила од кипљења срдца,
 Што ће сутра прећи ка' грозница,
 Из сунца се у долину спушташ,
 Да се цвећем шареним насладиш,
 Оним цвећем, што од жара твога
 Мора сутра свенут', сагорети. —

Теодора (после кратке борбе).

Теофило! — ох, судбино моја! —
 Кажи брату, да је Теодора —
 Свом оташтву — себе жртвовала.

(плаче.)

Теофило.

Таква треба да је Теодора!

ПОЈАВА 5.

Дворкиња. Пређашњи.

Дворкиња.

Поклисара цар позива себи.

Теофило.

Сад му могу погледат' у очи

Кад му носим небо разтворено.

(Одлази.)

Теодора (уплашена.)

Ох, ево га! — не пуштај га — не дај —

Дворкиња.

Кога? кога?

Теодора.

Мог Филипа! — Иди! —

Кад се с душом борим несретњица,

Не могу му издржати поглед —

Дворкиња излази на једна, а на друга врата улази Филип.

ПОЈАВА 6.

Филип и Теодора.

Филип улази полако. На њему се види, да је јако узбуђен. Теодора стоји крај стола с одвраћеним од њега лицем.

Филип.

Теодоро!

Теодора покрива лице рубцем.

Филии.

Истина је дакле?
И ти плачеш? — Зашто ја не могу? —
О, зашт' мене судбина изабра
Да играчка женском срдцу будем!
Мене, мене! — О, краљице светла! —
Није добро, што учини са мном! —
Ал' тако је! ко у огањ лети,
Тај у њему мора и смрт наћи.

Теодора.

Мој Филипе —

Филии.

Мој Филипе, рече?
Уста су ти вернија од срдца —
О, како те за неверство казне!

Теодора.

Не, Филипе! ја нисам неверна —

Филии (горко).

Ха, ха, ха, ха! Ти ниси неверна!
Чујете ли светци и анђели?
Теодора Филипу је верна!
О, поруго и Богу и људма! —

Теодора.

Туга ми је срдце уморила,
Живот скучен у најмањи угао,
А ти му се ругаш, о Филипе! —

Филип.

Миіаилу обећала руку,
Њему дајеш твоје пуно срдце,
А Филипу остадохе речи —
Ал' да! то је Теодори *вера*,
Кад се клела и небом и земљом
Да ме никад изневерит' неће.
Лепо, лепо! — Та Филип је *ништа*,
Мањи много од ништава мравка;
Миіаилу на глави је венац,
Око њега слава и оружје,
А Филипа покривају сенке —
Ко ће томе љубав поклонити? —

Теодора.

О, Филипе, немој ме убијат'!
Поштеди ме у несрећи мојој,
Кад не можеш да тешиш и блажиш.

Филип.

Змию, змию! — Али нећеш дуго! —
Нека дође тај цар Миіаило
Нека прими од *мене* невесту.

А! — невесто гроба и трулине! —
 Іа іошт да те и тешим и блажим! —
 Узми живот чеду материном,
 Што га чува ка' зеницу ока,
 У мукама извади му душу,
 Па ту матер и теши и блажи.
 О мої Боже!

Теодора.

И іа га призивљем
 За сведока у мукама моїим,
 Кад у душу загледат' не можеш.
 О, да можеш загледат', Филипе,
 Камено би проплакало срдце.

Филип.

И смеш рећи, да ме и сад волиш?

Теодора.

Не питај ме, већ уби неверну,
 Кад іоі више вере не поклањаш.

Филип.

Па што си ме на жртву принела?

Теодора.

И себе сам на жртву принела,
 Своі сам живот навек отровала. —

Теби ће се можда разведрити;
 Ти ћеш наћи у животу друга,
 Који ће ти усладити дане;
 Прегореће Филип Теодору —
 Ал' су моје сарањене сласти —
 Миџаила грли Теодора!

(Покрива лице рукама и плаче.)

Филип.

И ти мораш?

Теодора.

Морам несретњица,
 Што ту жртву виша дужност иште —

Филип.

Од љубави зар што има више?

Теодора.

Земља иште и притешњен народ.
 Тисућама разплакана срдца
 Очекују од мене спасења —
 Ал' ти све знаш, па ме опет питаш.
 Кад би твоме оташтву претиле
 Све невоље несретнога рата,
 Као моме, крвљу окупаном,
 Па ти један мог'о би га спасти,
 Зар му не би живот жртвовао?

Филип.

Само тебе неби жртовао.

Теодора.

Зар ти неби? — Зар племенит Филип
Неби мог'о чувство савладати,
Жртвовати срдце слабе жене
Да тисуће од пропасти спасе? —
О, ти ћутиш, што сам одобраваш,
Што с' племенит таквим чувством грејеш.

Филип.

О, Филипе, куд твој разум зађе?
У огњу је душе сагорео
На поругу женскоме разуму! —
Теодоро! штета и греота
Што тај разум женским срдцем влада!
Зар у створу и Бог грешит' може? —
Ко разлаже тако у љубави,
Тога љубав није огрејала,
Нит' му духу крила позајмила,
Да се више у крајеве сладке,
Што с' разуму навек неприступни.
Ха! ти ниси Филипа волела!

Теодора (вата га за руку; кро. плач).

Мој Филипе —,

Филип.

Бю! — ох, судбино!

Теодора.

Послушај ме —

Филип (једко).

Мрак овлада и срцем и душом;
Филип своје дане преживео! —
Нека буде! — и право је тако! —
Кад са стола јестива се дигну,
Нашто гости? Нек одлазе дома,
Да и други сутра на ред дођу! —
Са светом је Филип разкрстио!

Теодора.

О, Филипе, шта чиниш од себе!

Филип.

Теодоро! — ја ти кидам ланце —
Слободна си — буди добре воље.
Кад се разум са срцем не слаже,
Крај разума срце нек просјачи —
Опрости ми, што се маши сунца;
Доста казни у самој обмани,
Ах, обмани, да си моја била!
Свет обмане друге слађе нема. —
Краљ глумачки с осмејком се свлачи

И облачи своіе одртіне —
Зар да Филип за тим венцем жали?

Теодора.

Ах, убиі ме, убиі ме, Филипе!

(Загрли га и почне плакати.)

ПОЈАВА 7.

Теофило и пређашњи.

Теофило (у себи)

Оваі може наіпосле покварит'. (Гласно.)

Добра децо, теш'те се и блаж'те,

А немоіте срдца разплакати.

ПОЈАВА 8.

Дворкиња и пређашњи.

Дворкиња.

Ево цара, госпођо краљице!

Филип.

С Богом — с Богом, — с Богом Теодоро!

(Он на іедну, а Теодора на другу страну одлази плачући.)

Теофило.

Нису л' ово будаласте главе?
 Сад би могли убит' іедно друго,
 А док време позалечи ране,
 Те у старом виде с' огледалу,
 Смеіаће се тої лудости своіої.
 Али шта ћу с царем Миіаилом?
 Сад га несмем пустит Теодори. (Дворкињи.)
 Кажи цару, да іе Теодору
 Изненадна болест оборила,
 Па га пусти под наковањ мени.

ДЕО III.

У Породимљи, у Стефановом двору.

ПОЈАВА 1.

Стефан седи на престолу; ниже њега Архиепископ Данило седи замишљен. Марин Баранин, Дмитар, Вратко, Дејан, Дабижив и друге војводе стоје с обе стране престола. Душан, јако узбуђен, час ода, а час стане.

Стефан.

Какве вести, о краљевства крила! —
Плакао би од прекорног стида,
Кад ми неби крв палила срдце!
Ја вас сазва, да чујете чудо,

Да чујете, да се камените.
 Миаило отерао Неду,
 Те узима жену Теодору,
 Да се сроди с царем Андроником! —
 (Велика узрујаност).

Дабижив.

Миаило? — Неду? — Ха, несретњи! —
 Миаила ваља педесати —

Вратко.

Са Недом је земља посрамљена,
 Са Недом је земља прегажена —
 Удри, краљу, муњом, громовима! —

Душан.

Нек му копља на бојишту кажу,
 Како ваља земљу поштовати,
 Што га сроди с лозом немањином.

Стефан.

Кад је срамно са престола збаци,
 Да је није с децом разставио
 Те би ране лакше подносила.
 Шишманине, Бог те наказио
 И небеским гњевом поодио!
 Моја мишца није тако силна,
 Да ти за све по заслуги плати.

Вратко.

Гесте, краљу, и сувише силна,
 Кад је Господ на гњев употреби.
 Правда иште, а земља се тужи,
 Те јој слава прибира јунаке
 На освету громогласном трубом.

Дмитар.

У бој, краљу, јер освета иште.

Дејан.

И ја велим, ал нешто премишљајам —
 Мишаилу помагаће Грци,
 А Угри ће једва дочекати,
 Да нам врате жао за срамоту.

Данило.

Грчку помоћ раздуваће Турци
 А јошт више међусобна борба.
 Андронику доста је невоље,
 Што га гњаве деца исламова,
 А Роберт се истом опоравља
 Од дубоки рана у кланцима. —
 Ал' најпосле, сад се и не пита,
 Оћемо ли размирице с њима.
 Мишаила навратили Грци,
 Да се с нама у оружју меря.
 Нећемо ли вољно ратовати,

Мораћемо с' нападути *бранит'*.
 По Грке је свакоіако добро,
 Ма чије се име прославило,
 Што се тако затиру душмани,
 Који би их слошки уништили.
 С тога мислим — ал' опрости, краљу —

Стефан.

Буди вољан, отац, на беседи!

Данило.

Разбојници нападају само
 Неприправне и безбрижне људе,
 Оружаних брижљиво се клоне.
 И нама се ваља оружати
 И прибрати свуколику силу,
 Као море што се спремно јежи
 Кад олуја из далека прети.
 Ваљало би умолит' суседе,
 Па и галске примамит' јунаке,
 Да нас прате слави на бојиште,
 И пленом се ка' чепенком ките. —
 Пошто таква појави се сила
 Као облак с муњом на планини,
 Те загрози страом и поразом,
 А глас плине на четири стране,
 Те Бугарин мучно упрепашћен
 Стане с' ломит', и стане премишљат'

Да ли ће му снага дотрајати:
 Онда ваља послат' поклицара
 Разборита, речита и мудра,
 Неби л'цара на мир приклонио,
 Неби л' тврда цара преломио
 Да погрешку мудрошћу поправи,
 Впдећ' грчке лукаве намере.
 Одтуђи л' се од савета таква,
 Онда нека Богу одговара,
 Онда нека оружје пресуди.

Стефан.

То сам и сам сбир'о у памети —

Душан.

То је срамно, то неможе бити.
 Та неће ли у таквој понуди
 Миаило нашу слабост наћи?
 Неће л' главу јошт' више занети
 Сањаријом да покори Србе?

Стефан.

Луда глава превидеће снагу —

Душан.

Нема тамо ни мрве мудрости;
 Лудило је и беснило право
 Помрачило искру од разума.

Ја би цару с претњом у пооде:
 Ил поправи, ил' аїд' на боїште,
 Па што коме іунаштво удели, —
 А не склањат' и молит' га пуста.

Стефан.

Ал' ако се злу доскочит' даїе
 Без ичиїе љуте погубиїе,
 Ниїе л' боље, сине, покушати,
 Сродну крвцу стишат и ублажит',
 Штедит' снагу за жешће злотворе?
 Речи благе стишаваїу срдце
 Као дажда разбукгани огањ,
 А опоре већма распаљуїу.

Душан.

Миїаїла нико не ублажи,
 Тамо разум залуд станка тражи.

Стефан.

Да видимо.

Душан.

То су моїе мисли,
 А слушаћу, што краљ заповеди.

Стефан.

А како се осталима чини?

Дејан.

Ја усвајам светог отца мисли.

Дмитар.

И ја с' клањам, јер се боју надам.

Братко.

Ја о миру ни сањао неби,
Што Бугарин јако забраздио
И што образ не може поднетп,
Да се с' пута предузета врати.
Рат предстоји ка' сутрашњи данак.
С тога, краљу, што пре пошљи војску,
Те заштити од напасти крајну,
Док се цела сила не прикупи.

Дабижив.

Ја сам први, што се краљу нудим,
Да послужим у прилици првој.

Стефан.

К делу дакле, да не изштетимо,
Да нас неби враг наш претекао. —
Буд'те спремни до позива прва
Куд савије нужда и потреба. —
Баранине, ти остани мало,
Те разтури књиге на све стране,

Нек сви дођу, да част земљи бране
И да роду лепше сунце гране.
(Сви се клањају и одлазе.)

ПОЈАВА 2.

У Теодорином двору. **Теодора** седи сирам огледала,
богато окићена. **Дворкиња** јој намешта косу.

Теодора.

Брзо, драга, време с' прикучило.
За тренутак цар ће долетети,
Јер никада рока недочека.

Дворкиња.

Љубав седи на живом угљевљу,
А време се до венчања љути,
Што су крила оборена тешка. —
Сад јошт бисер — је л' добро, царице?

Теодора.

Мало ниже —

Дворкиња.

Овде?

Теодора.

Не? јошт ниже.

Тако! (Устаје изпред огледала.)

Дворкиња (мери је.)

О, царице, како си чаровна!
Анђелима срдце би стопила,

Да имају срдца и слабости.
 Шта ћеш с људма кћери из облака?!
 Благо теби, царе Мпiанло!
 И умрети мора бити сладко
 На рукама овакве царице —

Теодора.

Која срдце уплете у венац
 Као Господ у свет васпони,
 Да му жеље душу не смућују.
 Ал је жена одвећ слабомоћна,
 Те јој срдце опако се свети.

Дворкиња.

А и шта ће више желет' срдце,
 Кад све жеље венац прикупио —

Теодора.

А у грудма пустош оставио.

Дворкиња.

Та друга би с венцем сингла с ума
 Од радости —

Теодора.

О моја девојко!
 Лакој срећи човек ризу даје,
 Те по ризи о лепоти суди.

Моје ризе не приличе срећи,
 Што и срдце на избору нема.
 Благо теби у слободѣ царству,
 Што ћеш срдце *срдцу* поклонити,
 А не смутњи дворска опадања
 И жестини надмашања људска.

Дворкиња.

Зар је Филип и од венца скупљи?
 Та престо је као јарко сунце,
 Од ког живот сви светови црпе. —

Теодора.

На престолу не грли се жеља
 С усладама, што срдашцу дворе
 И што у свет не пружају руке
 Ка' у сладкој, небеској љубави;
 Ту се жеља под облаке диже,
 Тисућама потребе порађа
 И свет цели обуватит' жуди.
 Око њега слава и част трепти
 Као јарко сунце на небеси,
 Ал' не блаже, нити ране душу,
 Већ је шире и трзају грозно.
 Јер живота у том сунцу нема
 Што огрева земљу и светове
 И *ван* себе пробуђује живот.
 Под венцем су опале радости,

Јер жељезна савија га рука
 Суморнога властољубља људска.
 Ташта слава, што у њему блиста,
 Од људи је преотела сјајност —
 Па опет сам венац изабрала,
 Мог Филипа венцу жртвовала.

Дворкиња.

Па што жалиш, кад си изабрала?

Теодора.

Тешка рана дуго побољева. —
 Презирање срдце разпалило
 Што сретало удову краљицу.
 Сад ћу опет са висине стрељат',
 Достојанству живот повратити
 И безсрамност одуздану савит',
 Да се вишој вољи покорава. —
 Не могне ли срдце одржати,
 Онда с Богом, мој времени свете! —

ПОЈАВА 3.

Теофило. Пређашње.

Теофило.

Мило ми је, Теодоро врла,
 Што си ћерка великога Рима!

Мианло обориће главу,
Врат ће пружит у златан ти јарам
И служити вољно Византији.

Теодора.

Мило ти је, поклисару врли,
Што изврши верно заповести;
Што ме јагње на жртву носите
По други пут због слабости ваше.

Теодора.

Зар јошт жена љубав оплакује?
Картагина, Јерусалим с Римом
Зар Цариград женом да посрами?

Теодора.

Мучно разум на памет приводи
Славу Рима у женама редким,
Кад су груди слабе и рањене.
Лукреције гробови покрили,
Да се никад из сна не пробуде;
С њима легли и јунаци света,
Што женама са небеса светли
Љубав лили према слави рода,
Да се данас с гроба њим враћају
Са невером потомци мекушци.

Теофило.

Женска страно! — ал' ево нам' цара!
Буди мудра.

(Одлази са дворкињом.)

ПОЈАВА 4.

Теодора и Миџаило.

Теодора излази му на сусрет. У који ма хтеде Теодора да пољуби Миџаила у руку, овај је пољуби у чело.

Миџаило.

Заручнице! — Мој животе мили! (Вата је за руку.)
О, како те моја душа воли! —
Јеси л' здрава, јеси ли весела?

Теодора.

Уз веселост и здравље се крени,
А веселост може л' бити већа
Него љубав кад царева греје?

Миџаило.

Душо драга! — Ох, судбино моја,
Што те нисам момче загрлио! —
Чини ми се, чуда б' починио,
Прославио себе и потомство
Грејан душом тако топллом, сладком —
Теодоро! — да л' ти мене волиш?
О, кажи ми.

Теодора.

Господару! —

Мишаило.

Реци!

Теодора.

Како с' може заточница питат,
Што из мрака излази на светлост,
Да ли воли светло, јарко сунце?
Господару, огрејано сунце!
Немам речи, јер и срца немам.

Мишаило.

Теодоро, рујна зоро моја,
Што пробуди и разтрепта живот,
Какав никад не куцну у грудма.
О, ја била несретно створење!

Теодора.

Зар у слави?

Мишаило.

Моја Теодоро!

Слава никад овако не греје
Као твоја обичљива љубав.
Моја младост с колебљивом крвљу
Протече ми ка' студена зима

Са ноћима скучним, дугосаним,
 Поред Неде ладне и студене,
 Што је није жеља изабрала,
 Већ наметну рачун владалаца.
 Стога срдце у жестини мркој
 Празнило се, ка' над гором облак.

Теодора.

Нисам ни ја боље среће била;
 Ал' сад славим Бога великога
 На милости и новој радости.

Михаило.

И ти ниси никога волела?

Теодора.

Од куд љубав у пустошним грудма?
 Око пали пламен у срдашцу,
 Као твоје, сјајно, прострељиво,
 И некаква тајна чаролија,
 Којом душа с поља лик облива.
 Мога мужа лик пратиле сенке
 Суморности и душевна санка,
 Те и моју љубав успавале.
 А пошто ме смрт разстави с мужем,
 Које би се љубав одазвала
 Помрачена сањаријом празном
 О негдашњој прецветалој слави?

Крилица сам некад іадна била,
 И од царске крви и племена.
 Препланута лучом од престола,
 Обветшана за порфиру сіаїну,
 Скупоцена за властелску ризу
 Зар сам могла венац помрачити?

Миіаило.

Ѕжељо моја вреда из прошлости! —
 О колико уздисаја тежки
 У потаїи к теби одлеташе! —
 Сад си моја! (Гледа іої раздраган у очи.)
 Іе ли да си моја?
 (*Теодора* клоне му главом на раме.)
 Ти си моја! — На опет ми с' чини
 Као да іе у сну, не на іави;
 Іошт іеднако страуїем и стрешим
 Да т' од мене когод не уграби.

ПОЈАВА 5.

Теофило. Пређашњи.

Теофило.

Од Стефана од Србиіе краља
 Поклисар те с порукама чека —

Миіаило.

О, зашто ми замути радости!
 Само *име* узруїа ми крвцу —
 Ха, Стефане!

Теофило.

Стефан све већ знаде;
Гласови му ишли као муње.

Миџило.

А гле само, како случај носи
Да се напред Стефану осветим.
Теодоро! — до два дуга дана
Венча'ћеш се с царем Миџилом,
Нек поклисар сам очима види
Те да іаче устрели Стефана. —
До'нда, драга, буди ми весела,
Тераі време, нек' лети на крилма.

(Одлази с Теофилом, праћен Теодором.)

ПОЈАВА 6.

Дворкиња (с писмом у руци)

О, Филице, жалостни Филипе!
Шта ће књига, кад ти драге нема?
Шта ће речи, кад си на далеко,
Кад ти престо' преотео драгу?
Твоіе срдце туга притиснула,
По њоі љубав као авет шета —

(Стреса се.)

Недао ми Господ наш преблаги,
Да іошт іедном такву муку мучим!

ПОЈАВА 7,

Теодора и Дворкиња. Ова јој пружа писмо.

Теодора (уплашена.)

Од Филипа! — Од куд теби књига?

Дворкиња.

Па дошла је оним истим путем
Ка' и досад. Филипово служче —

Теодора.

Ох, зашто си примила, девојко! —
Јамачно је когод смотрио га,
Те ће цару с гласом одлетети;
Цар ће мислит', да сам му неверна —
О, девојко, шта си учинила!

Дворкиња.

Буд' спокојна што се тога тиче,
Књига ми је хитро добачена,
Служче није у двору ни било.

Теодора.

Ја сам бољу хтела преболети,
Предала се нужди и судбини —
О Филипе! Зашто позлеђујеш
Грдне ране и моје и твоје? —
На, девојко! — ја читати несмем —
Свака речца биће стрела за ме.

Дворкиња.

А дајеш ли с књигом и Филипа?

Теодора.

Несташницо!

Дворкиња.

Па ти га с' одричеш.

Да чудне ли, несите љубави!

Кад ти нећеш, *ја ћу* отворити,

Те да видим, како Филип стреља,

Да л' су речи жешће од очију.

Теодора (изтргне јој писмо)

Последње је од Филипа мога,

Може бити, да самртне муке

При разстанку драгој исповеда.

(Дркћући отвара писмо и чита у полак гласно.)

„Теодоро! Час последњи куца

Твом Филипу несретном и бедном“ —

Јадној мени! — куку, мој Филипе! —

„У пространом царству бугарском,

Где и просјак налази станишта —

Филип нема милостива станка“

Теодоро, јадна Теодоро,

О, чујеш ли ропац твоје жртве! —

„Мила земља моји праотаца,

Где ми прво родило се сунце

Ох у теби, душо Теодоро,
Сад постаде пак'о срдцу моме“ —

Почне плакати.

Ја се морам тужан уклонити,
Јер без сунца живот изумире“ —

Даје писмо Дворкињи.

Читај даље, мени суза не да —

Дворкиња чита:

Хтедо себи живот одузети
У жалости мојој бесконачној,
Ал' освета одржа ме крепка,
Грејући ме надом као сунцем,
Да ћу силу силом одгонити,
Да ћеш опет некад моја бити.
Теодоро, мој животе мили,
Како ћу се с тобом разставити! —
А тако ти небеске радости,
Што јошт *сиомен* у свом венцу чува,
О, смилуј се на Филипа твога,
И допусти, да т' јошт *једном* видим“ — —
О, јадниче! — И мене разтужи! —
Па шта мислиш чинит', о царице?

Теодора (после неког ћутања.)

Ништа не знам у овом тренутку —
Јади моји! — туго уморљива! —
Ни пристапа, примит' ни одбит' га.

Ко ће смети срдцу веровати
 Да ће нову стрелу преболети? ?
 Разстанак је тежи и од смрти.
 Загрљаји ту не дижу душу
 Као крила небу под облаке,
 Већ притиском оће да уморе,
 А пољубци огњем са устница
 Неспалају срдца разгрејана
 Већ разтвором прете да униште. —
 Па опет ме жеља к њему вуче
 Да *последње* радости сараним,
 Да *Филипа* за навек сараним! —
 Туго моја! — Говори девојко.

Дворкиња.

Па царице, како тужно моли!
 Зар би могла одбити му молбу?
 Разстанак је — зар ту има греха?

Теодора.

Ал' и кад би смела послушати,
 Ко ће молбу испунит' без мlave?
 К нама у двор пустит' га не смемо,
 Могао би старац натрапати,
 А јошт теже њега поодити —

Дворкиња.

Нешто чудно на памет ми паде —
 Послушај ме. — Ми идемо њему,

Ал' у *мушко* скривени одело
 Пошто ноџца на земљицу падне:
 И онако месечине нема.
 Ко ће ти нас познат' као момке?
 Није л' добро? — Шта велиш царице?

Теодора.

Незнам — незнам. — Јошт сад стрепим
 од стра—
 Размисли' ћу. (Пође полако, а за њом Двор-
 киња, но у том тренутку улази *Белаур*.)

ПОЈАВА 8.

Белаур. Пређашње.

Теодора (смотривши *Белаура*, тргне се. У себи.)
 Ха, *Белаур* — мој злотвор најжешћи! —
 Шта ће са мном? — Шта л' ме има кушат'?

Белаур.

Клањам ти се, моја нова снао.
 Јеси л' вољна, јеси ли весела
 Код два венца на анђелској глави?

Теодора.

Сваки ваља захвално да прими,
 Што судбина човеку удели,
 А највише слабомоћна жена,
 Што човеку иде ка' *уздарје*.

Белаур.

Зар *судбина*, о царице нова?
 Ти се пењеш на бугарски престо',
 С вољом примаш пружену ти руку —
 Зар то волиш *судбином* назвати
 Нег' избором по слободној вољи?

Теодора.

Кад се стеку околности тврде
 Те управе разсејану вољу,
 Онда неznam, како њу назвати.
 Човек бира, што *околност* пружа,
 Нит' ће жеља пењат' се у сунце.

Белаур.

Твоја жеља *пошела* с' у сунце,
 Што нас неће на жалост огреват'.

Теодора.

То Белаур својој снаји каже!
 Да л' се слажу такве лепе мисли
 Са царевом жељом и намером?

Белаур.

Има жеље веће од цареве —

Теодора.

Та је?

Белаур.

Жеља, усрећити народ.

Теодора.

Теодора зар несрећу носи?

Белаур.

Знаш шта носиш, зашто дакле питаш?

Теодора.

Мир сам земљи бугарској донела —

Белаур.

Да рат жешћи у земљи распалиш.

Теодоро — неће бити добра.

Јелена је Троју уништила,

А Бугарску ти ћеш оборити,

Напојит' се крвљу од јунака

И успават' плачем и кукањем

Са гробова сињи кукавица.

Теодора.

О, девере, да опаки мисли!

Зашто своје другом пришивате?

Што се људи немилице крве

Зар су томе уде жене криве?

Белаур.

С *ким* говорим, врло добро 'знадем,
 Стога на то одговарат' нећу.
 Прими руку цара Миіаила
 И поведи огњевита к слави.
 Кад се крвав са боишта врати,
 Позлати му мртвачка носила.
 Место тебе закукаће *друге*,
 Па кад туга крв на очи нагна,
 Можеш и *ти* поред цара пасти. —
 У освете везане су очи,
 Те најближег, кога сграби, гњави. —
 Одречи се Миіаила, снао!
 Јошт је време, кајати се нећеш.
 Пусту сјајност ломнога престола;
 Ладнија је него месечина —

Теодора.

Нашто претња, где стра претрнуо?

Белаур.

Није претња, разуми ме, снао;
 Страовање топла осећања
 Од могући зала и невоља
 Не познаје намрштену претњу.

Теодора.

Ако паднем, пашћу као жртва;
 Добро име два живота има.

Белаур.

И зло име после нас остаје,
 А такво ће твоје име бити,
 Што си Србље с нама завадила,
 Што с' полету крила подрезала,
 И живота коло укочила!
 Одреци се, снао, Миіаила!
 Штеди земљу, да те благосиље —

Теодора.

Зашто твога брата не одврати
 Разлозима таквим у невољи,
 Већ ме слабу жену обасипљеш,
 Да сад, кад се већ по Грчкој труби,
 Кад се земља Загорска одзивље
 И добише снагу уговори,
 Сад да тврду свезу ја разкидам
 На срамоту себи и другоме —

Белаур.

Посрамићеш ветар и облаке,
 Што се дижу да помраче сунце;
 Посрамићеш сплетке и лукавство,
 Што с' ругају Богу истинома
 Завађањем једнородне браће.
 Такав венац пред Господом лепши
 Него царски од камена драгог.
 О, одреци Миіаилу руку!

Приклињем те Богом и светцима!
 Спаси земљу, тако ти спасења!
 Врати земљи, што ти се клањала,
 И од срдца за те се молила,
 Да ти опет врати у сузама
 Захвалности пред престолом божјим —

Теодора.

Мој девере, камо лепе среће,
 Од Сатурна прождерана деца
 Кад би могла вратити се сунцу!
 Реч сам дала као веру тврду.
 Такву веру поштење не газе.

Белаур.

Попштење се за врлине веже,
 А реч такву ветрови разносе,
 Изречену без разлога срдца
 На несрећу царству и народу.
 Послушај ме, добра Теодоро! —

Теодора.

Белауре, Бог ми с тобом био!
 Прођ' се таква празна разговора!
 Тим се мала деца успављују.
 (Окрене му леђа с презрењем и оде с Дворкињом.)

Белаур (сам.)

Белауре, шта си постигао
 Поуздав се у љубавну нарав? —
 Остави те, неизкусно дете,
 Изсмејана, грдо поругана. —
 Залуд љубав код царскога венца:
 Теофило срдце отровао,
 А прогнана љубав властољубљем. —
 Кад *ти* нећеш да с' одречеш цара,
 Одреће се тебе Мијаило.
 Смрт те чека с устрељена срдца
 Док ти с тајне скинем покривало.
 У слабост се уздаш Мијаилову,
 Ал' та слабост и *тебе* ће стрести
 Ил' ће сурват' сву освету на ме.

ПОЈАВА 9.

Раксин. Пређашњи.

Раксин.

Белауре, то с' не може трпет';
 То стрпљење није за Раксина.
 Све сам чуо! — Па с каквим презрењем! —
 Ха, сатано! — У грлу ме дави,
 А у срдцу већ кључа и кипи.
 Ја не могу — нећу трпет' више.
 Шта оклеваш? нашто трошиш речи?
 Та пресеци, што с' одрешит' неда.

Ал' што и ја залуд трошим речи?
 Не треба ми у мом гњеву нико.
 Теодоро! час последњи куца —

Белаур.

Шта си сада опет наумио?

Раксин

Да том јаду једном крај учиним.
 Теодора смрт ће загрлити.

Белаур.

О, Раксине, шта си изрекао!

Раксин.

Боље она, нег' тисуће други.
 Падне л' она, све ће с њоме пасти,
 Кајање ће сломит' Мијаила,
 Те ће опет пригрлит' Стефана —

Белаур.

Зар животом женским да с' окаљаш?
 Не Раксине! Није за јунака.
 Пустите мене, да последње кушам —

Раксин.

Шта да кушаш? како зборит' умеш?
 Те да опет изсмејан се вратиш?
 Иди кушај — ја ћу другим путем.

(Одлази нагло.)

Белаур.

Буіна нарав ка' буица руши.
Учиниће, све ће покварити;
С тог се морам на пут изпречити.
Освета би у гњевноме цару
Само могла *ускорит'* несрећу
Која с' ваља да јошт одклонит' даје.

ДЕО IV.

У Мијаиловом двору.

ПОЈАВА 1.

Раксин, Војвода карвунски и војвода загорски.

Раксин.

Соклевањем, празним разговором
Белаур је проиграо време,
Које никад тромо не почива.

Брат би хтео *речма* склонит' цара
 Без свакога супротнога дела,
 Да одкаже руку Теодори,
 А тим грчко преврне лукавство,
 Ал' му страсти свуд кидају конце.

Војвода карвунски.

Теодора биће нам царица;
 Сад већ нико о томе не сумња.

Раксин.

Час одсудан већ се прикучује,
 Јер други нам жешћи ветар дува.
 Размирица на прагу нам стоји.

Војвода загорски.

И ја б' рек'о.

Војвода карвунски.

А по чему мислиш?

Раксин.

Поклисар нам из Србије дође.
 Стефан иште да с' поврати Неда
 А војска му силна сакупљена.
 Ал' док дише лепа Теодора
 Пре ће с' царе са животом разстат'
 Нег' на престо' повратити Неду,

Већ Стефану, тако ми се чини,
 У пооде војску ће послати,
 Подкрепљену упадањем Грка
 У крајеве србско-македонске.
 С тога више оклеват' несмемо.

Војвода карвунски.

Сад је залуд, ма што започели.
 Завада је већ ту са Србима,
 А у рату буна се не рађа.

Раксин.

Шта с' не може одважноме духу?
 Пустићемо по царевој војсци:
 Да војводе о издаји раде,
 Да се неће тући са Србима,
 Да цар само страстима угађа,
 Да ће земља пропасти загорска —
 А међу тим нек' побегне Гридо
 У Србију с неколико друга.

Војвода карвунски.

Па шта ће се тим постић', Раксине?

Раксин.

Просули смо семе подозрења.
 Војвода ће зазират од другог
 И у сваком гледат издајицу,

А војска ће од војвода стрепит'
 Те одказат' веру и послушност.
 С таквом војском шта ће Миџило?

Војвода загорски.

Или ће се мирит' са Стефаном,
 Ил' изгубит' поуздано битку.

Раксин.

Помири л' се, разпустиће војску,
 Те ће наша сазрети намера
 Да можемо збацит' Миџила;
 Изгуби ли битку на бојишту,
 Цар срамоту преживети неће.

Војвода загорски.

Не изпадне л' ни једно за руком,
 Већ цар буде после славне битке
 Много јачи на престолу своме?

Раксин.

Онда немам већ другога лека,
 Но да главом плати Миџило. —
 Ал' у такву далеку будућност
 Нећу пружат' уморени поглед.
 У садашњост какво семе бациш
 Таква ће ти бити и будућност.
 С тог' прикупте свуколику снагу

И лукавство против обштег іада.
 К делу дакле! — Пошлите ми Грида.
 (Одлазе на различне стране.)

ПОЈАВА 2.

Белаур.

Теодоро, ти си долијала! —
 Јошт последњу одапећу стрелу
 На цареву обчарано срдце.
 Од ње жешћег іа отрова незнам.
 Уверим ли цара о љубави,
 Да му Филип драгу преотео,
 А да њему притворство остаје,
 Да ласкавим заноси га речма —
 У њему ће бура све потрести,
 Разбит' љубав о камен освете,
 Па и Грчку крајем ошинути. — —
 Ал' оћу л' га моћи *уверити*? —
 Поколебат' врло лако љубав,
 Ал' изчупат' из срдца је тежко.
 Заузме ли потиснута љубав
 Своје место у победи лакої:
 Истина ће постат' *оиадање*,
 Те ће пасти сви громови на ме. —
 Ал' победа с опасности слађа.
 Од ње само *страшљивци* се плаше;
 С тога ништа и не могу створит',
 Већ у нужди помоћ с неба гледе.

ПОЈАВА 3.

Миџаило. Белаур.

Миџаило.

Коме данас да захвалим срећан,
 Што ме братац опет поодио
 После дуге љутине и плетке?
 Зар ти семе не увати клице? —
 О да красна по утроби брата!

Белаур.

Какво семе? — Не разумем, царе!

Миџаило.

Белауре! (мери га.) Јеси л' размишљао
 Да ће цару доћи до ушију
 Кад си оне речи превалио?

Белаур.

Какве речи?

Миџаило.

Ти спокојно питаш!
 Па дабогме! Белаура рани
 Што му брату мучан живот трује.

Белаур.

То брат каже, ал' се то не слаже
 С мојим делом —

Мишаило (іедко).

Мера с' превршила! —

Іа се чудим цару Мишаилу
Од куд тако безмерно стрпљење,
Те те није давно заточио,
У најтеже ланце окувао,
И самоћом и тишином гробном
Умирио духа нечастива. —

Белаур.

Ако с' каіеш, то изврши *сада*,
Казни *жешиће* разум и истину,
Што страстима одупире с' іавно —

Мишаило.

Ти се *цару* одупиреш смело,
Без обзира и таіно и іавно;
Теодору, заручницу моју,
Наговараш, да реч задану ми
На срам царству лаком ногом згази! —

Белаур.

Іест' истина —

Мишаило.

Несретњице, доста! (виче.)
О, Борило!

ПОЈАВА 4.

Борило. Пређашњи.

Миџаило.

Цар ти заповеда,
 Да овога окуиеш у ланце. —
 Где тамница *гробу* доликује,
 Без светлости, без свакога гласка,
 Са самоћом вечном, са стравама,
 Породима усијана мозга —
 Тамо баци одрођена брата! — —
 Ти јошт стоиш? — Ниси разумео? —
Борило приступа *Белауру*, но овај изтргне мач.

Белаур.

Натраг, слуго, да не платиш главом!
 Тамницу ћу и без тебе наћи.
 Пусту браћу саму да разправе.
 Миџаило! — ти знаш врло добро,
 Да с' од смрти *Белаур* не страши;
 Јер иначе данас неби било
 Ни коштице од тог *Миџаила* —

(Миџаило тргне се на те речи.)

Није л' тако? — Ал' то давно било,
 Па и мраком време већ покрило.

(Миџаило ода немиран горе доле.)

Не хвалим се, нит' те корим тужан —

Већ ме твоја напраситост гони.
Саслушај ме, пак ми онда суди!

(*Мишаило даје знак Борилу и овај одлази.*)

(После кратког ћутања),

Мишаило — о, мој Мишаило! —
Каква зловна, пакостна судбина
Братско срдце од брата одцепи?
Мишаило *брату* неверује,
Зањ који би сто живота дао;
Мишаило од свог брата преза,
Кои му је десна рука био —

Мишаило.

Био! —

Белаур.

Био, и сада би био,
Ал' га сила царева потиште,
Те га ране на срдашцу тиште.
Па и рањен свог брата заклања
Од отровне наперене стреле.

Мишаило.

Зашто дарну у зеницу ока?
Белауре, све би опростио,
Ал' то никад, — чини ми се никад!

Белаур.

То је она наперена стрела.
Сад ме мирно до краја саслушај —
И то мало жестине угаси! —
Би л' волео имат' такву жену,
Која руку због *престола* даје,
Али с другим врелу љубав дели?

Миаило.

На што *мени* то питање дајеш?

Белаур.

Теби дајем, јер се тебе тиче. —
Оружај се челичним стрпљењем,
Стегни срдце, ка' што ниси никад,
Јер је тајна, коју ти одкривам,
Отров и смрт заљубљеном срдцу.
Теодора — има милостника. —

Миаило.

Ха, несретњи! — Змију отровницу!

Белаур.

Зар се тако јунак оружао?
Саслушај ме до свршетка, царе. —

Миаило.

Потварање, и пакост и злоба! —
Зар Белаур, тај чувени јунак,

Може таквим служити се средством?
 О, срамоте и поруге грдне!
 „Теодора има милостника!“
 Теодора! — казуј, кога? — кога? —

Белаур.

Па што питаш, кад је потварање? —
 Добро, дакле, ја ћу прећутати.
 Да ми тајну ниси изгонио,
 Штедио би зеницу ти ока.

Мишаило.

О, како се грозно брату светиш!
 Сгњечи жртву, не чунај ноکتима! —

Белаур.

Теодора са дворкињом својом
 Облачи се ноћу као мушко,
 Те свом драгом ноћи прекраћује —

Мишаило.

Шта то рече? — Да л' сатана збори?

Белаур.

И ноћас је тако благовала.
 Да л' је и то злобно потварање?

Мишаило.

Ха, не! — реци жигосање врело
 Позаимљеним чак из пакла жигом.

Ти л' те речи смеде изустити?
 Белауре, ти памети немаш!
 Памти добро шта си изрекао,
 Јер реч свака живота ти вреди.
 Дај доказе! — Јер тако ми Бога —

Белаур.

Па изкажи, ја с' не бојим претње.
 Ал' жестином нећеш добит' ништа.

Мишаило.

О, — доказе, доказе ми дајте,
 Ил' се скријте у подземно царство,
 Да вас гњевна не дочепа рука!

Белаур.

Доказа'ћу, о томе не сумњај,
 И ако је мучно доказати
 Таквом срдцу, које љубав мори.
 Не могнем ли брата уверити,
 Сурвај на ме све страоте твоје,
 Сурвај небо са звездама на ме.

Мишаило.

Мишаило, уди Мишаило! — —
 Цар бугарски отерао Неду,
 У Гркињи да блудницу нађе,
 Да му с други из потаје руга

С преотета срдца разњежена —
 Ха, ђаволе! — Змию Теодоро!
 Ноктима ћу извадити душу
 И чупкати јошт крваво срдце,
 Да се тиме тигар наслађујем. —
 С ким је куја ноћу преноћила?
 Казуј, с киме? — Белауре, казуј!

Белаур.

Та срдцу ти нема олакшице
 Ако дознаш, ко ти оте срдце.
 Доста да знаш, да за другог куца —

Миџаило.

Да га смрвим, раздробим, разтргнем —
 Ал' шта реко на поругу моју?
 Њега л' кривим, што га жена воли,
 Више воли него Миџаила?
 Теодоро, љута отровницо! (жестоко.)
 Ал' ко себе с Миџаилом равна?
 Како смеде гусеница скврнит'
 Што цар за се у врт пресадио? —
 Белауре! о, тако ти славе!
 Кажи брату, не мучи ме више.

Белаур.

На ружи ти гусеница била,
 Ал' је ружа листком заклонила,

Те цареве промашише очи. —
 То је Филип, твој логофет. —

Миџило.

Филип?

Белаур.

Ком збуњене сад се вију речи;
 Ком самоћа најмилија дружба. —
 Реци да је и то потварање;
 Ал' ено ти Филипово *служче*,
 Које ће те боље уверити
 Речма живим од њи украденим,
 Па и сама уздисања њина
 Објасниће —

Миџило.

Доста, Белауре!

Дај то служче нека одма дође,
 Да смрт чујем из његови уста.
 А Филипа дај ми окована,
 Окована у најтеже ланце.
 С *једним* смеде пркосит' животом,
 А угасит' неће сто живота
 Жеђ у срдцу за његовом крвљу.
 Заточи га — ал' не, доведи га,
 Мило чедо среће самовољне,
 Да му небо срушим пред очима,

Теодору да угњавим грозно,
 Па са срећом да с' у коштац ватам. —
 А! — та са мнош неће с' нико титрат!

Белаур.

Мишаило! Зар до тога дође?
 Та ја мишља, да ћу наћ' јунака,
 А ја нађо страстна љубавника.
 Јер шта мислиш са животом својим?

Мишаило.

Дај то служче, доказ, Белауре!
 Јеси л' чуо? доказ, Белауре!
 Јер гробови избљуваће кости
 Праотаца — све због твојих мука. —
 А ви Грци! жалостна вам мајка!
 Иди, иди! зови Теофила!

Белаур.

Па кога ћу пре да зовем, царе?

Мишаило.

Ха, утворе! — Ја сам ваша лутка —
 Јунака ли женом да свладате?
 Па јошт каквом! — О изроди људства!

Белаур.

Најпре ћу ти довести Филипа
 И слугу му ради суочења —

Миџило.

И Филипа, слугу, Теодору,
 Теофила — све, све, све доведи,
 Да их *једним* ударцем покосим. —
 О, како се смркло пред очима!
 Иди, иди! — најпре Теофила!

Белаур.

На што?

Миџило.

Иди! — Ја савеза немам!
 Нисам ништа уговар'о с њима!
 Теодора није заручница —
 Из недара бацио сам змију.
 Брзо, брзо!

(Белаур одлази.)

Какве слике јављају се духу!
 Грех се диже ка' страшило црно,
 Да ме прати пакленим мукама
 Све до гроба, па и после гроба.
 Срам и руга облећу ме с шумом:
 „Миџило пригрли блудницу.“ —
 Сарани се уди Миџило! —
 Кад овакво обмањује лице,
 Кријућ' душу скврну и ништаву,
 Онда другче неке анђеле пишу. —
 Па опет ми душу привезује,

Те ласкаве намеће ми мисли:
 Да ће слике бити подметнуте,
 Да је плетка позајмила гнусе. —
 Зар Бедаур да свог брата вара?
 Лаж га никад није братимила,
 А сад где се мог живота тиче,
 Зар ће с таквим да се сложи другом? —

ПОЈАВА. 5.

Теофило и Миџаило.

Миџаило.

Опреми се, да сутрашње сунце
 Теофила већ не види овде.
 Иди, кажи, да савеза нема,
 Да га Господ сретно разкинуо.

Теофило.

Светли царе! — Смем ли питат' зашто?
 Зар громови с ведре неба бију?

Миџаило.

Питај твоју дивну Теодору.

Теофило.

Теодору? — Како да те сватим?
 Остала је спокојна, весела,
 Сладећи се слашћу са небеса —

Миѡило.

А на грудма млађана Филипа. —
О, да дивне цару заручнице!

Теофило.

(упрецашћено погледи Миѡила, ал' се
брзо поврати.)

То ли цара тако раздражило?
То је ништа —

Миѡило.

Зар то ништа, Грче? —
Раствори се земљо прождрљива
Те прогутај скврне и саблазни —

Теофило.

То је чиста плетка од злотвора.
Светли царе! Притрпи се само
Докле ново не роди се сунце,
Па ако те о том не уверим,
Ја ћу дати моју седу главу. —
Теодора чиста је ка' сунце —
О, не веруј, светли господару —

Миѡило.

Свршено је! (Одлази.)

Теофило. (Замишљен)

Белауре! ти под земљом риеш,
Подкопаваш тврдо нам подножје,
Ал' се чувај да гроб не изкопаш
Самом себи.

ПОЈАВА 6.

Борило и Теофило.

Борило.

Зло је Теофило!

Белаур је уверио цара,
Да је ноћас твоја Теодора
Као мушко са дворкињом ишла
Те Филипу ноћу прекратила —

Теофило.

Измишљено! — То не може бити!
Лаж је пресна —

Борило.

Мож' бит' и да није,
Јер је, каже, служче саслушало
Сав разговор у љубави врелој.

Теофило.

Такву лудост? — Теодора? — мучно!
Испитаћу; ал' је време кратко. —

Ту с' на пречац нешто радит' мора. —
О, Борило, смем ли с' поуздати?

Борило.

А што питаш?

Теофило.

Добро, моі Борило.
Нек' то служче у земљу пропадне,
Помрчина нека га прогута,
Ил' однесе вода вадовита!
Ал' іюшт данас —

Борило.

То ће бити мучно; —
Ал' да видим —

Теофило

Ништа не поштеди! —
Не оклеваі! — Аідмо, аідмо! (Одвуче га.)

ПОІАВА 7.

Белаур и Панчо.

Панчо.

Ти си мор'о іако ранит' цара,
Іер по двору све се узруіало;
Теофило оде узплаирен,
А Борило смућен и мргодан.

Белаур.

Ни іедна га не промаши стрела.
 Теофилу савез одказао,
 Рок одлазку остављен до сутра,
 С Теодором свезу раскинуо —
 Љут је царе к'о рањена зверка.

Панчо.

Зна ли о том поклисар стефанов?

Белаур.

Казаћу му, док олуја пређе.
 Јер победа јошт известна није
 Док год видиш сатану у двору.
 Отиде ли данас Теофило,
 Онда слави великога Бога,
 Што одклони сву несрећу грдну.

Панчо.

У шта ће се сада поуздати?

Белаур.

Ја се бојим превртљива срдца,
 Да не букне пламен из потаје
 Чим угледа лепу Теодору,
 А Грк ће ти и пак'о побунит'.
 Какву силу има женска суза
 То знаш и сам. Срдцу мало треба;
 Једна капља угасиће пламен.

Отиде ли данас Теофило,
 Онда цар је све у *нашој* руци.
 Све ће пасти стрмоглав за кратко.
 Сад доведи Филипово служче. (Одлазе.)

ПОЈАВА 8.

Миџило.

Нигде места, нигде станка немам,
 Јер ми срдце змије разтрзају. —
 Мишља наћи све усладе света
 Као венац дугом тамновању;
 Мишља наћи отворено небо
 У очима младе Теодоре —
 А ја нађо *иак'о* неизмеран. —
 О, идите и наимање жеље
 Што јошт може људско срдце грејат' —
 Миџило нема за вас крова.
 Њега само смрт и ужас прати
 Док и њега у гроб не одпрати —
 Ал' ће до'нда сдробити неверу
 Што му образ пред светом окаља,
 Нек' се човек стреса и камени! (Одлази.)

ПОЈАВА 9.

Борило и Теофило.

Борило.

Па твој Филип као да је знао
 Каква му се љубав од нас спрема,

Те сам ноћас оставио дворе
И отиш'о краљу у Србију.

Теофило.

А служче му?

Борило.

Па и њега нема,
Јамачно је отшло с господаром.

Теофило.

Хвала Богу, сад одану душом!
Белауре победа је моја! —

ПОЈАВА 10.

Миџаило и пређашњи.

Миџаило (Теофилу.)

Теофило зар не спрема с' на пут?

Теофило.

Светли царе, ја ти носим звезду
У тој ноћи облачној и бурној —

Миџаило.

Остав'те ме! —

Борило.

Све је црна плетка,
Од истине ни сенчице нема —

Мишаило.

Јест истина горка и чемерна,
Од истине нигде сенке нема —
Лаж, притворство и невера с блудом
Овладала целим светом — Ид'те! —

Теофило.

Господару! — Ти си тешко рањен,
Јер ти братаи устрелио срдце. —
У тој бољи огрешићеш душу
Те ћеш убит невиност очајну. —
Теодора анђео је чисти —

Мишаило.

Па дабогме! — Анђео је љубав,
А она је љубила Филипа;
Шта је могла у љубави згрешит'?
О, изроде пакла —

Теофило.

Господару!
Заручница у твојој је власти;
Докаже л' се, казни за неверство,
Али најпре доказе потражи. —

Зашто девер не обтужи снау
 Док је Филип у Трнову био,
 Те би с' могло до истине доћи,
 Већ кад сведок прибег'о Стефану? —
 О, мої царе, зар то није плетка?

Мишаило.

Филип није више у Трнову?
 Је л', то рече?

Борило.

Није, господару.
 У двору му нигде никог нема,
 Већ ми сусед поверљиво каза,
 Да і отиш'о краљу у Србију.

Теофило.

Ком је могла ићи Теодора,
 Кад те ноћи Филип ту небіаше?
 Теодора! — узвишени понос! —
 О, безсрамно, грешно потварање!

Мишаило.

Па коме ћу да верујем іадан? —
 Збаци, царе, венац, багреницу,
 Па обуци ризу од инока,
 Кад те сваки куд оће приклања!

На две стране разтрзају срдце!
О, мої Боже, ти се страшно светиш! —

Теодоро.

Како вешто саплетоше замке! —
Кресни жишкѹ лака подозрења,
Жестином ће љубав узпламити
Те сагорет' себе и другога.
Ту разлози два имају смисла,
Те уз пламен ветар подпомажу,
Разпирујућ' крваву освету.

Борило.

Таквом страшном, жестоком оружију
Женско срдце не противи с' никад,
Већ ка' јагње на жртву се даје.

ПОЈАВА 11.

Теодора. Пређашњи.

Мишало (у себи).

Теодора! — Шта ће она? — О, о!

Теодора.

Цару сваки под скут прибегава
Ког неправда и насиље гони.
Смем ли и ја искати заштите,
Којој живот предају убици? —

Част је моја окаљана, царе.
 Освети ме, ил' погази црва,
 Што се зверски не могао бранит'!
 Заручницу цара Миџаила
 Обтужише ка' блудницу праву! (Кроз плач.)
 Но нећеш ли заручницу бранит',
 Част престола бугарскога брани —
 Краљица је била Теодора!

(Плаче.)

Миџаило.

И ти ниси воледа Филипа?

Теодора.

О, мој Боже, какво искушење!

Миџаило (Вата је за руку).

Заклињем те Богом, Теодоро —

Теодора (одтргне руку).

Ова рука недостојна царске.
 Светли царе! Твоје сунце стара!
 Поштеди ме! — баци у мрак натраг,
 Где ме завист не умела наћи.

Миџаило кад ме осуђује,
 Шта остаје отроку и себру?
 О, уништи окаљани живот!

ПОЈАВА. 12.

Вестник и пређашњи.*Вестник.*

Светли царе! војвода је Гридо
 С пет другога кришом побегао,
 Да животом Стефану послужи.
 У војсци је жубор о неверству,
 Војводе се у забуни купе,
 Желе к теби на договор, царе.

Мишаило.

Гром за громом. — Нек' војводе дођу.
 (Вестник одлази.)

Теофило.

Последице то су Белаура, —
 Нагло врење од његова квасца,
 Које може угрејати војску.
 Белаур је окретнога духа, —
 Тај не дрема, већ све за се спрема.

ПОЈАВА 13.

Војводе. Пређаш и.*1. Војвода.*

Светли царе! У војсци се кува.
 Метеж јавно подигао главу.

2. Воівода.

Жубор неки по воісци се краде,
Да воіводе о издаји раде.

3. Воівода.

Стефан, веле, силну воіску диже
Да оружіем престо' сестри врати.

1. Воівода.

Воівода је Гридо побегао,
С њим и Филип земљу оставио.

3. Воівода.

Ако дође до озбиљна рата,
Воіводе ће одказат' послушност.
Од тога се воіска устрашила,
Па свог цара иште у средину,
Бојећи се за живот му драги.

2. Воівода.

То је само пуштено у воіску;
Али казни, неопраштај, царе.

1. Воівода.

Од Гриде је, као што се мисли,
Зло изтекло и у воіску падо;
Јер ту біаше плеткама огњиште.

С њиме често виђаху Раксина
И јошт неког —

Миџаило.

Што га не изкажеш?

1. Војвода.

Ал' ми немој замерити царе —
Те се речи по војсци разносе.

Миџаило.

Ко је дакле? — Оћеш да ја кажем?
Је л' Белаур? — видиш да погађам? —

3. Војвода.

Ал' том гласу нико не верује.

Миџаило (Борилу).

Белаура заточићеш одма
И Раксина, сваког одвојено.
Буде л' нужде, силу употреби!

(Борило одлази.)

(К Теодори.)

Теодоро! — Ја сам грешник љути —
Али ћу се царски осветити.
Опрости ми; време напред гони. —
Доведите србског поклисара! — *(У себи.)*
Белауре! — Оћеш царски венац?

Ха, несретњи! — гроб ископа себи!
 Само преко *мртва* мога тела
 На престо се можеш попет празан;
 А докле је мени врле војске,
 Не бојим се кова ни издајства.
 Ал' да *и њу* не би отровали,
 Морам к новој повести је слави,
 Ков у *миру* само пружа жиле,
 Рат му славом и клицу затире.

Војводама јасно.

О, војводе, моја вита крила!
 Не бринте се за метеж у војсци.
 Док ме види у оклопу новом
 И са стегом у десници руци,
 Сву ће бригу слава распудити.
 Јер нас нови венци очекују
 Да загорску земљу окитимо.
 Дајте војсци вина изобила,
 Нек весељем прне у небеса
 Док се цар јој венча с Теодором;
 Јер ето га после у оклопу
 К јунацима, да их води к слави. —
 Стефан своју силу прикупио,
 Јер га нова свеза застрашила
 Међу грчком и Бугарском крешком.
 Поклисар му дође с порукама,
 Новом плетком, лукавом обманом,

Неби ли нас с Грчком завадио,
 Осамљене лакше савладао.
 Грчка војска стоји на међама,
 Маћедонску земљу да опусти.
 С тога Стефан са две стване букти.

ПОЈАВА 14.

Марин Баранин. Пређашњи.

Марин.

Светли царе! Поклисар се клања
 Од Стефана, краља од Србије.
 Веран слуга своме господару
 Говори њу из његови уста,
 Паk се надам, да замерит' нећеш.

Мишаило.

А шта тражи тај Стефан од мене?

Марин.

Да си сестру Неду отерао
 Мом се краљу чини неверица.
 С тога жели чут' из твоји уста.

Мишаило.

Истина је, нека не двоуми.

Марин.

Он те моли, да с' помириш с њоме
 Ако ти се како замерила.

Мишаило.

Неда страда место брата свога,
Док и њега оружје не свлада.

Марин.

Стефан томе не даде повода,
Па и данас у љубави тражи
Да изумре завада у клици.

Мишаило.

А што ћу ти разлагати лудо
Под калпаком шта је Стефановим,
Кад он знаде и од мене боље?
С тога ове однеси му речи:
Док се Стефан цару Мишаилу
Не поклони као силнијему,
Донда нема међу нама мира.
Моја војска спремна и готова;
Од њега ће триста јада бити.
Земљу ћу му огњем сагорети.

Марин.

Светли царе! Краљ се мора дивит',
Како ниче међ вама завада,
Кад је увек готов био делит'
Зло и добро за срећу Бугарске,
Готов свакад за те погинути.

Мишаило

Знам ја добро од Србије краља,
 Међу нама нема више мира,
 Док смрт једног од нас не уграби,
 Ил' док Стефан не обори главу.
 То му кажи, па нек бира, шта ће :
 Ил' смрт славну на кравом пољу,
 Ил' сужањство са народом целим!

Марин.

Али срећи није веровати;
 Данас грли, обасипље благом,
 А сутра нас у провалу баца.
 Ко се може у се поуздати
 Ил' у војску крепку, одабрану,
 Да ће везат' и случајну руке?
 А с њим срећа рукује се често.
 Ко ти, царе, од дружине јемчи,
 Да се ветар неће побунити,
 Војсци праом очи замутити
 Да не може живот одбранити?
 Ко ти јемчи, да на једном крилу
 Глас о смрти царевој пронесен
 (И ако га само *трепет* роди),
 Неће убит' снагу као муња
 И отети из руку победу?
 Ко ти јемчи, да се каква чета
 Неће како бока докопати,

Те да страва ка' од *нове војске*
 Необузме уморне јунаке?
 Где је онда та победа славна?
 Па најпосле, *зашто* се борите?
 Да се Грчка на нашем ограніу
 Смеје нашем без мозга јунаштву?
 Да нам сутра у пооде пошље
 Гладне Турке, да нас разтрзају,
 Док и она с нама се сарани?

Мишаило.

Кад се грана над другом подиже
 Те отима само за се снагу,
 Онда с' мора или одрубити
 Или скратит' рад, сокова другој. —
Пусти случај нека срећу дели;
 То ме неће никад застрашити.
 Извршићу, што сам наумио,
 Да би знао и свет преврнути.
 Ако паднем, нећу бити први,
 А боље је него на постељи.
 Иди, дакле, па Стефана спреми.

Марин.

У Стефана страовита сила
 Прикупљена лежи у Тоцлици,
 Какву земља не виде одавно.
 Твоју помоћ од суседа знаде,

Па опет се добродушан смеши.
 Она сила обориће царства
 Од векова што пустила жиле,
 То ли младо од јутрошњег данка.
 Немој дакле помислити, царе,
 Да те Стефан ка' немоћан моли.
 Он те моли, да не зада ране,
 Које царство неће преболети;
 Он те моли, да поштедиш крвцу,
 Он те моли да разгледаш мудар
 И провидиш, куд те воде Грци. —

Мишаило.

Ја сам очи добро отворио,
 Ал' Стефану затворићу очи.
 Иди дакле! Ја затварам уши,
 Док ми није крвца прекипела,
 Те ћеш грдно у мом двору проћи.

Марин.

Добро, царе; ја ти с' клањам смерно.
 (Одлази.)

Мишаило.

Само деца од претње се плаше,
 А не људи крвљу напојени.
 Видите ли, како лукав мути?
 До јуче нас хтеде прегазити,
 Док с Грцима делисмо јунаштво,

А данас се слабомоћан јавља.
У боји! у боји! лукави Стефане.
Зазвечаће на рукама ланци,
Које пружа грабљив на Бугарску,
Ако само животом не платиш!

ДЕО V.

Добричко поље не далеко од Велблужда. С десне стране види се црква. Два стана један према другом. Ноћ. — У бугарском стану.

ПОЈАВА 1.

Две војводе среташу се.

1. Војвода.

Зар и тебе санак одбегао?

Шта ли те је са постеље дигло

2. Воівода.

Што и тебе: брига и невоља.
Санак слеће, где брига одлеће.

1. Воівода.

Зло је, богме! — виде л' србску воіску?
А іадни ти бугарски іунаци!

2. Воівода.

Іошт и глас се шапутом подкрада,
Да и Гале жећ за златом свлада
Дићи славу србскоме оружіу,
А то су ти на гласу іунаци!

1. Воівода.

Ал' наівише проноси се Душан,
Првородни син Стефана краља,
Ка' громовник с небеса да туче,
А шапут се поверљиво іавља:
И Белаур да је са Стефаном
Уз Раксина и друге воіводе.

2. Воівода.

Белаур је заточен с Раксином —

2. Воівода.

Іа ти кажем, сад су код Стефана,
А како іи изпусти тамница,
Не тиче ме с' у овом тренутку.

1. Војвода.

Облаци се све гушћи навлаче.
С нама, веруј, неће добро бити.

2. Војвода.

Слушај само како тамо бруји.

1. Војвода.

Сва је србска војска на ногама.

2. Војвода.

Кудаће се чује од чекича
И рзање с гласовима људским —

1. Војвода.

Вера и Бог, зоре чекат' неће.

2. Војвода.

Која ће нам све побрати цвеће.

1. Војвода.

Ајд'мо војсци, нек је за бој спремна,
Јер невоља ни ноћу не дрема.

(Одлазе.)

У србском стану.

ПОЈАВА 2.

Стефан и Марин Баранин.

Марин.

Једва чекам, да осване данак —

Стефан.

О, Марине, несрећан је данак! —

Победићу, распудићу враге,

То ми срдце из дубљине каже;

Ал' помисли, шта ће канут' суза,

Колико л' ће преминут' јунака

И вапити Богу за освету?! —

Зар толике јаде и невоље

Може Стефан на души понети?

Марин.

Ти с' нападнут', бранити се мораш.

Без одбране зар би мање пало

Од пламена и деснице вражје?

Колико је живот изгубило

Док не дође, да с' огледаш с војском?

Кривица је терет оборила

На злокобна цара Миџаила.

Стефан.

Истина је. Ја поиска мира,
 Пружа руку родства и братимства,
 Па све залуд, рат се не уклони.
 Али опет — срдце ми се цепа,
 Кад представим јаде разбојишта!
 С тога, мислим, да јошт једном одеш
 И покушаш смирит' Миџаила.
 Казаћеш му: Стефан стоји спреман
 Да с' удари ка' што никад није,
 А готов је као цела војска
 Ил' погинут' или врага сатрт';
 Ал' најпре ти опет пружа руку
 Да с' мирите, да се погодите,
 Те да своју душу не огреши. —
 Не пристане л', нек' му Бог помогне,
 Који такве громовима бије.
 Иди, сине, часа не почаси,
 Док на гори зора не заруди,
 И јунаке из сна не пробуди,
 Те и труба за бој не затруби.

Марин.

Ођу, краљу; али нема мира,
 Ја познајем добро Страшмира.

(Одлазе.)

ПОЈАВА 3.

У бугарском стану.

Миџаило сам, у оклопу.

Сан одлеће с моји трепавица,
 Што ме пламен у грудима пали,
 Који љубав с осветом распали. —
 Стресите се намрштене сенке
 С мрке ризе замишљене ноћи,
 Придруж'те се моме срдцу гњевном,
 Помозите моме духу болном
 Створит' слике смрти и свете,
 Да разројим за злотворе муке. —
Сам остадо, без помоћи грчке,
 Те с' лукавство Миџаилу руга.
 Ха, изгроди, сатрла вас вера,
 Коју тако лако погазисте!
 Проклетство вам име жигосало!
 Ал' ја ћу вам бич божији бити,
 Поразит' вас опет мачем, огњем
 И платит' вам освећену љубав;
 Византија задрктаће опет
 Од бугарске силе и оружја,
 Докле само Стефана савладам.

ПОЈАВА 4.

Борило и Миџаило.

Борило.

Зашто, царе, не прибираш снагу
 За сутрашњу борбу и несрећу,
 Већ по ноћи ка' очајник блудиш?

Миџаило.

Не очајник, ка' осветник љути
 Будим ноћне страве и духове,
 Да ми срдце меко очеличе;
 Трујем стреле јадом из прсију,
 Да с' невере јаук к небу дигне. —
 Кам' ти грчка обећана помоћ?

Борило.

Не брини се; с тог ти и долазим.
 Вестник стиже од грчког војводе
 С гласом добрим, да у помоћ иде
 С одабраном војском и оружјем.
 Зора неће ни помолит' лица,
 А војска ће с' руковати с војском.
 Ајд'мо к њему, да од њега чујеш.

(Одлазе.)

ПОЈАВА 5.

У србском стану.

Стефан с пратњом, а после Вратко.

Сакупите све војводе моје,
 Да с' у цркви Богу помолимо,
 Да њим отац јошт последње каже,
 Пре нег' што ће променити царство;
 Јер наш живот у божјој је руци.

(Неки из пратње одлазе.)

Где си, Вратко! донеси ми оклоп! —
 Јарко сунце, што ћеш скоро сићут',
 С каквом ли те жељом очекује
 Цело људство васиног света,
 А до мало колико ће пасти,
 Да те никад више не поздраве!
 Сакри лице поносно и сјајно
 Од позорја, што потреса срце,
 Од стењања рањени јунака,
 Од огрезли у крви ратника
 И трупина мртви, нагрђени,
 Што ће скоро поље обасути! —
 Миаило, тешко твојој души,
 Што отвараш страшну жетву смрти,
 Од које ће грозит' се потомство! —

Вратко (облачећи Стефана.)

Да ти неће оклоп бити тежак?

Јер су нове ковче саковане,
Па и шипке преко прегибала.

Стефан.

Тешко *није*, што потреба иште. —
Постави' ћеш удвојену стражу,
Да причува, док је богомоља,
Да нас неби обманули врази. —
Где је Душан?

Вратко.

Обилази војску,
Код сваке се гомиле уставља,
Разговара и рабри свакога,
Час је овде, час на другом крају,
Свуда огањ срдца разпаљује.
Војска ти је у пламену живом,
Тешко чека, да с' једном удари.

Стефан.

Таквог сина *нема* у царева. —
Ајдмо, Вратко, чека ће воиводе.

(Одлазе.)

У цркви чује се:

Да јунаке Господ нам укрепи,
Браг да од њи задркће и стрени
Модимо се Богу!
Господе помилуј!

Да му силу деснице поруши
 И небеском да га силом скруши
 Молимо се Богу!
 Господе помилуї!

Да победе нас обаспу зраци
 И да враге под ноге нам баци
 Молимо се Богу!
 Господе помилуї!

У бугарском стану.

ПОЈАВА 6.

Инок с гомилом војника.

1. Војник.
 О, иноче, Бог ми с тобом био!
 Шта те сломи таква у војнике?

2. Војник.
 Та мантија није за војника;
 Баци ризу, да ти дамо другу,
 Штит и оклоп и копље и сабљу.

Инок.
 Крст је штит мої и оклоп и сабља.
 Шта ће мени оружије друго?
 Ал' куд сте се ви сулуди дигли?
 Не видите, да сте заблудили?

1. Воїник.

По чему смо, дуію, заблудили?

Инок.

Не слушате Бога истинога,
Који љубав са небеса труби,
Већ сте пошли с отрованим срдцем,
Око себе да смрт посејете.

3. Воїник.

Ко те, дуію, посла таква к нама?

Инок.

Ја сам пророк, ког вам Господ посла,
Да с' кајете, да се обратите.. —

1. Воїник.

Кад си пророк, а ти нам прореци,
Ко ће пасти, ко ли победити?

Инок.

Грешницама залуд прорицати,
Кад је вера у вама заспала.

2. Воїник.

Пророку ће сваки веровати.

Инок.

Са Стефаном частни крст војује,
Вас ће скрушит' сила из облака —

1. Војник.

Лажеш, дујо; ја ти не верујем!

3. Војник.

Ко ти неби вере поклонио,
Кад си пророк без свака знамења?
Е, мој дујо, иди у пустињу;
Тамо ће ти лакше веровати.

Инок.

Право кажеш! Пустиња је боља,
Јер се гласу послушна одзивље,
А ваше су уши заглунале.
О, идите, вама лека нема!
Сутра ћу вас питати безумне
За знамење и прилике страшне.
Мало ли вам од Бога знамења,
Што помркло сунце на небеси? —
Где светлости нема у тиквици,
Да кроз очи зраке у свет пусти,
Ту знамење ка' облак пролети, —
Видите ли оне звезде сјајне
Што по небу лете, па с' угасе?

Тако ће се ваш живот угасит'
Док огране на истоку сунце.

1. Војник.

Па зар цара не треба слушати?

Инок.

Тешко вама Мијаилове слуге!
Камо цару брата од заклетве?
Што одбеже од грешника црна?
Камо цару Филипа, Раксина
И властеле друге и војвода?
Што пређоше под окриље краљу?
Ал' он слуша Бога са небеса,
Клони с' греха рад' спасења душе.
А куда сте ви пристали јадни?
Таква војска да изгине лудо,
Бранећ' само жену Теодору —

4. Војник.

То је много! вежите га, браћо,
Да га цару на суд одведемо.

2. Војник.

Ко ће дићи руку на пророка?
Ја га браним, и Господ га брани.
Иди, дујо, не плаши се ништа.

Инок.

Идем синко, да се не оскврним,
Де ме ваши греси не поплаве.
Проклетство вам узастопце ишло
Одпадници и оіађеници!

(Одлази.)

3. Воіник.

Добро збори, іест, тако ми здравља!

1. Воіник.

Прави пророк, браћо, са небеса!

4. Воіник.

Та што сте се луде поплашили?
Зар протува да вас за нос вуче?

2. Воіник.

Аід' не брбљаі, и ти нешто знадеш!
Зар Белаур ниіе уз Стефана?
Раксин, Филип и воівода Гридо
Где су они? зар не са Стефаном?
То іе ваља инок измислио?
Зар то не зна цела наша воіска?

1. Воіник.

Аідмо причат' и дружини нашої,
Нек' сви чуіу, шта нам каза пророк.

(Одлазе.)

У цркви чује се појање:

Спаси господи люди своје и благослови до-
стојније своје, победы даје краљу на сѣно-
статї сѣхраниае крстомъ своје си люди.

ПОЈАВА 7.

У србском стану.

Стефан, Душан, Братко, Дабижив, Дејан и друге
војводе и стегоноше са стеговима излазе из крѣве,
а с друге стране излази им на сусрет Марин.

Стефан (Марину.)

Да л' гранчицу од маслине носиш?

Марин.

Увела је у царевој руци,
Што је црном крвљу огнусио.
Царева је јошт буновна глава,
По њој лете све нагдне слике,
Док је војска наша не одбуди.
Оне претње, оне охолости
Показују права сулудњака —

Стефан.

Кад је тако, нек пресуди Господ. —
(Војницима.)

Господу се Богу помолисмо;
Сад у славу србскога имена

Нек оружје Господу послужи.
 Ја сам два пут поискао мира,
 Да невина крв се не пролива;
 Ал' Миѡило *тражи* крви наше.
 Правда иште и краљевства слава,
 Да уздркће враг наш од јунаштва.
 Попаљена седа и домови,
 Црно лице Богу показују
 Јадајућ се на крвнике наше. —
 И ледена мора букнут' крвца
 У освети за такво неверство!
 Победа је већ у нашој руци;
 То не само да ми срдце каже,
 Гледајући овакве јунаке,
 Већ и у сну светитељ се јави
 Са лавровим венцем у десници.
 И *ја* ћу се данас борит' с вама,
 Да последње јошт силе изтрошим
 Ради славе и будуће снаге —

Вратко.

Немој, краљу! — то не може бити!
 Срамота би за сву војску била,
 Кад војводе не би и без тебе
 Могле данас распудити врага.
 Штеди живот, увенчана главо,
 И онако издале те очи —

Дабижив.

Гест, тако је! — Чувај живот краљу!
Војска нам је страшна и послушна;
Заповеди, победа је твоја.

Дејан.

Молимо те, љубимо ти руку,
Чувај живот, то окриље земљи!

Душан.

Место тебе ја ћу предњачити.
Дај и сину да заслужи венац
И прослави отца у победи.

Стефан.

Срамота је, да се Стефан крије.
Шта би рекла наша цела војска?
Краљ благује, кад мир земљу грли,
А у рату за нас се заклања.
Неће л' сваки до два срдца стећи
Кад и краља поред себе види?
Пустите ме, ја јошт имам снаге! —
Стегоноше, носиоци славе!
Скупите се око вашег отца! —
Добра децо! — сви јунаци стари,
Што стегове ваше прославише,
Данас гледе на вас са небеса
Оћете ли славу сачувати.

Ти стегови, Богом освећени,
 Нек предњаче јунацима к слави,
 Те плашљива срца напајају
 Бранит' крeпко предану светињу.
 Или с њима ил' мртви под њима!
 Тако су нам стари војевали,
 Те нам ову земљу оставили.
 На мене се угледајте врли —
 Где краљ баца венац с главе своје
 Да се слави и земљи одужи,
 Ту и *ваша* узметеће крила.
 Напред, децо, у славу јуначку!
 (Одлазе. Чују се трубе, а за тим звука од оружја.)

ПОЈАВА 8.

Белаур и Раксин.

Белаур.

Какав покољ — ах, срдце се цепа! —
 Мијанило, да од Бога нађеш!

Раксин.

За нас овде неће бити рада.

Белаур.

Греота је тући несретњица.
 С тога боље да се уклонимо.

Раксин.

Зар овакву да не видим борбу?
 Ја је морам бар с' дрвета гледат'.

(Пење се на дрво.)

Белаур.

И гледање поновило б' муке.

Раксин (с дрвета.)

Свет не виде јошт овакве сече. —
 Лево крило србско потиснуто —
 Лети јунак — потискују Србљи —
 Бугари се боре ка' лавови —
 Али залуд — онај громом бије —
 И војвода паде поред стега —
 Око њега доми се оружје
 Као гора од силне олује —

Белаур.

Ко то биаше од србски јунака?

Раксин.

Бог би знао — ал то човек није,
 Већ аждаја, што прождире људе.
 Оде даље — разбијено крило
 С муком само одбија ударце. —
 Ал' му дође помоћ из ненада.

У среду је страшно погледати —
Ту се један чудан јунак вије —

Белаур.

Да л' у србској ил' бугарској војсци?

Раксин.

У бугарској. Хитар као муња,
Пред њим пада ка' под косом трава —
То ће бити царе Мијаило.
Познајем га по враноме коњу —
Ено опет онога јунака —
Већ одвоји из средине чету —
Бог и душа, то је Стефан Душан,
Познајем му перо и чепенку. —
Стегоноша од копља му паде,
Стег је царев у његовој руци.
Ал' ево нам чете у пооде.
Уклони се.

(Белаур се пење на дрво.)

ПОЈАВА 9.

Мијаило рањен с пратњом.

Чини ми се, издаје ме срећа,
Која ми је пратила оружје;
Јер ме доста тешко обранише
У тренутку, кад разбићи хтедо
Љуту језгру војске у злотвора.

(Привезују му рану.)

Десном крилу нек Борило пошље
Оклопнике воиводе карвунског,
Што га сила нешто узколеба.
Стражња сила воиводе загорског
Нек притече воиводи Борилу.
Ето мене у тренутку тамо.

(Неки од пратње одлазе.)

ПОЈАВА 10.

Војници доводе Филипа.

Војник.

Господару! Овог заробисмо,
Па нам с'чини господска колена,
Те га к теби ево доводимо.

Мишаило.

Ха, Филипе! Твоја зла судбина
Бацила те у цареве руке
У којима изпустићеш душу.
О, неверо цару и народу!
Казуј, зашто изневери земљу?

Филип.

Власт не пита, него вољу врши.
Убни, царе, кад те срећа служи!

Мишаило.

После мога брата рођенога,
Навише сам теби поверио,
А ти веру невером ми плати.

Филип.

Туга ме је из земље прогнала.
Цар ми оте, што имало срдце
Намилије на овоме свету,
Цар ми оте Теодору —

Мишаило (у себи.)

Дакле брат ми истину казива! (Гласно.)
Та цар прими *понуђену* руку.

Филип.

Од другогa —

Мишаило.

Мучи, несретњиче!

Филип.

Што ме питаш, кад са гњевом слушаш?

Мишаило.

Тај ће твоју изтиснути душу.
Водите га и окујте сужња.

Филип.

Тако, царе! та ја смрт и тражим.
 Ал' знај, да је отето проклето.
 Теодора, сад царица силна,
 Филипова бјаше заручница.
 Умори ме у тисући мука,
 Све ће лакше од те једне бити.

(Одводе га.)

Мишаило (у себи.)

Заручница? — Да л' сам добро чуо? —
 Због царства је дакле Теодора
 Мени дала поклоњену руку? —
 Сад већ може одвратити лице
 Ратна срећа, јер већ *ништа* немам.

Вестник дотрчи.

У средини покољ је велики,
 Јунаци нам јако малаксали,
 Борило их јошт јунаштвом држи.

Мишаило.

Дајте коња!

(Одлазе.)

Белаур с дрвета.

Гледни само шта је у средини!
 Да ли *Душан* војску узколеба?

Раксин.

Миіаило стиже —

Белаур.

Нова борба. —

Очаіна іе, крвава и страшна. —

Раксин.

Миіаила већ не видим више. —

Белаур.

Разбиіени без реда се бране.

(Бугари беже гомилама преко позорнице.)

Раксин.

На све стране наред іе наівећи —

Све пропаде Миіаилу на іаде

ПОЈАВА 11.

Воівода с неколико воіника доводи цара **Миіаила**
іако рањена.

Миіаило.

Стани мало, да душу повратим. —

Више умор свлада Миіаила

Него ране дубоке и тешке. —

Како стоји на левоме крилу?

Воівода.

Погибе ти воівода іуначки,
Цела воіска, страом поражена,
Мучно брани свої живот очаіни.

Миіаило.

Ид'те спас'те, што се спасти може;
Иди, драги, о, иди воіводо! —

Воівода.

Па зар тебе сама да оставим
Без одбране у невољи таквоі?

Миіаило.

Та са мною је сад *несрећа* моја.
Не брини се, она ће ме чуват'.

Воівода.

Можеш пасти у душманске руке —

Миіаило.

Коіе би ми прекратиле муке —
Ал' не боі се док је већи зала.
Миіаила и душмани штеде,
Што га мора уморити *Неда!*
Иди, иди! — И тренутак іедан
Може срећу задржат' лубавно.

Војвода (у себи.)

Шта да спасем, кад је све пропало?

(Одлазе.)

Миџило.

Залуд борба, где се Господ свети.
 Борило ми паде као кедар
 Бранећ' цара у навали бурној;
 Војводе се вију под ранама —
 Све пропаде, ваштина остаде! —
 Томе јаду узрок Миџило,
 Које црна поруга са срамом
 Већ покрила понижену главу.
 Не побеђен, већ *уништен* славан
 Да с' притворној врати Теодори!
 Разтвори се земља под ногама! —
 Јошт ми ране не свлађују живот
 Штедећи га зарад веће борбе,
 Зарад гриже због безумља мога,
 Због пропасти царства бугарскога —
 А! — животе уђи од отрока! —
 Ено, беже — сва већ прште војска —
 Миџило, час последњи за те —
 Цар се мора саранити с царством. —

(Чују се гласови од трубе.)

Стефан враћа са бојишта војску
 Поливену крвљу од Бугара. —
 Та ме песма некада пратила

Обасута славом и поносом,
 А сада ме у гроб мрачни прати.
 Труби, трубо, и свету разтруби:
 Миџаило славу преживео,
 Миџаило — *царство* саранио —

(Прободе се.)

ПОЈАВА 12.

Белаур и Раксин.

Белаур, притрчи Миџаилу:

Миџаило, мој несретњи брате!

(Пада на њега.)

Миџаило.

А, ти ли си, злостављени брате! —

Бог осветник донесе те цару,

Да му тежи час самртни буде.

Опрости ми заслепљеном, бедном!

Белаур.

Миџаило, о мој Миџаило!

Миџаило.

О, ти плачеш! — Сад је срдцу лакше! —

Белауре! — свлађују ме муке —

Спаси земљу — моли Неду — моли —

Нек опрости, ако тужна може —

Мојој деци — заклињем те Богом —
Буди отац — (Издане.)

Раксин.

И моја се жестина угаси! —
Гроб човека мири с целим светом.
Белауре доста! — Стегни срдце!
Жеља наша пружа с' преко гроба.
Спаси земљу од праведна гњева!

Белаур (устаје).

Мијаила већ на земљи нема! —
То л' је слава сколебаног духа?
Један уздах вечност уништио. —
То л' су људске бесконачне жеље?

ПОЈАВА 13.

Неколико србски војника прелазе преко позорнице,
вичући: победа, победа!

Раксин.

О јунаци, стан'те, помозите
Да мртваца овог сачувамо
Док се Стефан са победе врати,
Да се не би слава заплакала
Гледајући уништено тело,
Које светом задрмати хтеде.

Војници се враћају.

1. Воїник (гледаючи Миіаила).

А ко ли іе оваі чудан іунак?

Раксин.

Стефан ће вас обдарити славно —

То іе сенка цара Миіаила. —

Воїник.

Іадан, іадан!

Докле га они полако дижу на копљима и износе с
позорнице, чуіе се с поља поіање:

„Възбраноу воєводу побѣдима нѣ яко из-
быкше ѿ зль благодаренне въсписоуеть ти градъ
твон недкнжнимь богородице, нж яко нмѣши
дрьжавѣ не побѣднмѣ ѿ вьстехъ нмѣ бѣдѣ сво-
боди да зовѣи ти яко наггель радоунсѣ невѣсто
безневѣстнаѣ.

ПОІАВА 14.

Стефан, за њим Душан с отетим стегом у руци, и
многе воіводе. За њима проносе воіници на копљима
мртва Миіаила, а цео спровод завршуіу стегоноше.

Стефан.

Хвала децо! навек светли били

Као данас у победи славноі. —

О, Душане, моіе ново періе

И челенко сунцем окићена! (Загряи га.)

Ове сузе нек захвалност кажу
И радости срдца отчинскога. —

ПОЈАВА 15.

Белаур, Раксин, Филип и друге бугарске војводе.

Белаур.

Светли краљу, смилуј се на народ,
Поштеди га с милостива срдца.
Сву кривицу Миџаило носи,

Стефан.

Белауре, одабрана главо!
Камо среће за бугарски народ
Да си мог'о брату позаимити
Половину срдца и разума,
Те би данас ориле се песме
Место плача и запевке тужне.
Што Бог сроди, кад човек раздваја,
Онда муком сам себе напаја.

(Показујући руком на ону страну, куд су Миџаила
однели.)

Погледајте, како Господ бије
Који веру и поштење гази,
И срођена срдца одтуђује.
Миџаило трулеж и ништина.
Могу л' Грци повратити живот?
Могу л' земљи повратити славу?

Ал' они се у весељу топе
 Што лукавством слабом доскочише,
 Те се силни за њи изтрошише.
 Камо војске, што вам обрекоше?
 Где је пала, ту је и остала.
 Видите ли, преварена браћо,
 Како јачег слаби савлађује?
 Без својега права помоћ дрема.

Гедан од бугарски војвода.

Побеђени клањају се смерно,
 Подносе ти верност и послушност.
 О прими нас под окриље твоје.
 Бугарска ти под ногама лежи,
 Од тебе јој срећа и несрећа.

Стефан.

Сродна браћо, ја тога не тражим,
 И ако ме Господ прославио,
 Јер је Господ љубав, а не мржња.
 С тог љубави у Бугара тражим.
 Мени доста земље и господства,
 Ал' штитова за злотворе немам,
 Што вас желе с нама прогутати.
 Буд'те вољни у оташтву вашем,
 Александра узмите за цара,
 Пак се диж'те сунцу под облаке
 У љубави са мношћом постојаној,

Те да злотвор не подигне главе
 И Цариград не преживи славе,
 Коју Господ нама наменио
 На истоку, што ће изданути.
 Александер нек се *Стефан*, зове,
 Ново име, поновљена љубав,
 Нова зебња лукавом истоку,
 Нек нас воде Грку у пооде
 Нек нас воде сунцу на заоде.

(Сви му редом љубе руку.)

Једна чета нек поздрави Неду,
 А у славну цркву Светог Ђорђа,
 Нагоршће којом се поноси,
 Сараните цара Мианла.

ПРЕДПЛАТНИЦИ :

Београд.

Његова Светлост, Господар и Књаз Михаил М
Обреновић III. 75 књ.

Скупио г. М. Пироћанац.

Председатељ министерског савета, министар ино-
страни дела, г. Илија Гарашанин 4 књ. — Секретар г.
Јевта Аврамовић. — Секретар турског језика, г. Алекса
Пачић. — Канцелиста, г. Петар I. Стеић. — Секретар,
г. Карл Бетан. — Канетан, г. Тих. Николић. — Профе-
сор велике школе, г. А. Чумић. — Столоначалник, г. М.
Пироћанац. — Члан суда, г. Дим. Радовић. — Трговац,
г. Андреја Андрејевић. — Гђа Катарина Марковић. —
Боговић. Свега 15 књ.

Скупио г. Јован Т. Бабић.

Председатељ државног савета, г. Јован Марино-
вић. — Чланови државног савета гг.: Филип Христић,
Станојло Петровић, Јевт. Угричић, Јован Гавриловић. —
Главни секретар, г. Дим. Матић за сина Стевана. —
Заступник књаж. Србије у Цариграду, г. Јован Ристић.
— Секретар Јован Т. Бабић. Свега 8 књ.

Скупио г. Миливој Прајзовић, секр. к. суда.

Председник касац. суда, г. Ђ. Петровић. — Чланови
суда гг.: Сретен Л. Поповић, Сава М. Грујовић, Д. То-
мић, Сава Шилић, М. Гавриловић, Јак. Димшић, Стојан
Вељковић. — Секретари: Ненад Јовановић и Зах. Угри-
чић. Свега 10 књ.

Скупио г. М. Поповић, секретар главне контроле.

Председатељ главне контроле, г. Данило Данић 2
књ. — Чланови гг.: Милан Давидовић, Христиф. Солар
и Стојан Ђ. Спасић. — Секретар, г. Милош Поповић.

— Рачуноиспитатељ и I. в. г.: Мих. Радивојевић и Ђ. Нишић. Свега 8 књ.

Скупио г. Јов. Димитријевић, началник окр. беог.

Помоћник началн. г. Стеван Поповић. — Секретар, г. Ић. Алексијевић. — Писар I. г. Никола Д. Врањалић. — Практикант, г. Сима Павловић. — Петар С. Божић, правник. — Начал. окр. I. кл. г. I. Димитријевић. Свега 6 књ.

Скупио г. Ђ. Пантелић, секретар министерства правде.

Помоћник мин. правде, г. Милан А. Петронијевић. — Секретар, г. Ђ. Пантелић. — Рачуноводитељ, г. Дим. К. Николић. — Јован Миловановић, писар. — Тодор Тодоровић, практикант. Свега 5 књ.

Скупио г. А. Д. Бурић, секретар министерства финансије.

ГГ. Владим. Јакшић, началн. статист. од. — Никола Петровић, секр. администр. — Стојко Димитријевић, II. казн. — Васа Ђорђевић, I. књиговод. — Алекса Д. Бурић, II. кл. секрет. од. казн. — Станисав Јовановић, бројач. — Мих. Белешевић, протоколиста. — Јов. С. Миленковић, експед. — Мил. Миленковић, практ. — Живко Димитријевић, казначеј министерства војеног. Свега 10 књ.

Скупио г. Милош А. Божићевић, званич. полиц. беог.

ГГ. Стеван Миленковић, поручик жандармерије. — Дим. Јовановић, казначеј управитељства вар. Беог. — Радован Д. Поповић, помоћник казначеја. — Месаровић и Павловић, трговци. — Дим. Том Ђ, терзија. — Стеф. Стефановић, практ. мин. унутр. дела. — Добросав Марковић, Јефрем Ђ. Божановић и Младен Вељковић, трговачке калфе. Свега 10 књ.

Скупио г. Коста Павловић, учитељ.

Ученици IV. разр. осн.: Милан Здравковић млађи, Никола Нинић, Светоз. Блазнавац, Јован Мијаиловић и Михаил Ференчевић. Свега 5 књ.

Скупио г. Адам Обрадовић, учитељ.

ГГ. Адам Обрадовић, учитељ II. тера. раз. за сина Филипа, учен. IV. раз. гимназ. — Станко Димитријевић, протопр. и председ. Арх. конз. — Стефан Лукић, капет. ср. звјзд. окр. пожар. за сина Симу. — Алекса Ненадо-

вић, саветник у пензији за сина Николу. — Марко Бабић, чл. полиц. у пенз. за синове Димит. и Јефрема. — МиѠило Банковић, бравар, за синове Току и Драгутина. — Дим. I. Ђорђевић, терзија. — Ђока Цаваировић, трг., за сина Љубомира. — Јован Обрадовић, трг., за кћер Живку. — Никола Радосављевић, бравар, за кћер Живку. — Коста Кнежевић, ковач, за сина Јована, учен. II. разреда. — Јован Петровић, татарин, за сина Симу. — Благоје Триковић, бакалин из Албаније. — Лаз. Лазаревић, учен. II. р. Свега 14 књ.

Скупио г. Коста Маринковић, учитељ.

Лука Маринковић, учен. IV. раз. беог. гимназије. — Коста Бранковић, учен. I. раз. основ. школе. — Јованче Петров, кројач. — Никола Тодоровић за сина Тому, ученика. Свега 4 књ.

Гг. М. Рашковић, проф. велике школе. — Јован Дерок, проф. цртања у гим. беог. — Мих. Остоя, проф. гим. беог. 2 књ. — Ђ. Петровић, II. казн. управ. фонд. — Ђорђе Влаковић, капет. — Љубомир Бркић, каплар. — Гавра Матић, учен. VI. р. гимн. — Љубом. Стојановић, Јован Јовановић, Светислав Ковачевић и Павле Узуновић, учен. V. р. гимназ. — Дим. Нешић, учен. III. р. полугим. беог. — Управитељ фонд., г. Јован Савић, секретар управе фондова, г. Д. Динуловић. — Госпођа Анка II. Срећковић. Свега 17 књ.

Скупио Атан. Георгијевић, секретар конз. беог.

Његово високопреосвештенство Архијер. беог. и митрополит србски, господин Михаил. — Преч. г. архимандрит Г. Савва, подпред. конз. апелаторијске и проф. богословије. — Преч. архимандрит, г. Теодосије, проф. и ректор богослов. — Преч. протосинђел и проф. богословије, г. Данило. — Чест. г. Јован Костић, ђакон и I. писар конз. епархије беог. за сина Михаила. — Г. Стојан Марковић, проф. вел. школе. — Г. Коста Алковић, проф. велике школе. — Г. Василије Лазић, секрет. конз. — Г. Алекса Адамовић, писар конз. — Г. Атанасије Георгијевић, секретар конз. Свега 10 књ.

Горњи Милановац.

Скупио г. Арс. Јовановић, практ. суда.

ГГ. Божо Божовић, предс. суда. — Дим. Лазаревић, Дим. А. Протић и Акс. Тешић, члав. суда. — Лука Поповић и Пав. Гавриловић, писари. — Петроније Кнежевић, Милош Ломић, Василије Радовановић и Стеван Каралазић, практиканти. — Дим. Поповић, секр. — Началник окр. рудничког. г. Ж. Антонић. — Капетан народне војске, г. Мијаило Вукомановић. — Секретар, г. Панта Луњевица. — Телеграфиста, г. Сава Петровић. — Стеван Игњатовић и Стеван Богдановић, наредници народне војске. — Стојан Николић, ђакон и учитељ. — Павле Грковић, кмет. — Радоје Радоиловић, ученик III. разр. основне школе. Свега 20 књ.

Зајечар.

Скупио г. Коста Вујић, професор.

Госпођа Ана Пецићева. ГГ. Василије Абжић, проф. — Марко Станојевић, рачуновод. суда окр. црноречког. — Живоин Т. Панић, писар II. кл. суда окр. црноречког. — С. Радовановић, инцинир окр. црноречк. — Лука Цветковић, II. писар началн. окр. црнор. — Милосав Н. Симић, писар среза зајечарског. — Сава Поповић, секретар началн. окр. црноречк. — Светозар Нешић (за брата Јована), Аврам Живановић и Крста Марковић, ученици III. разр. у полугимн. Свега 11 књ.

Крагујевац.

Скупио г. Р. Пејић, професор.

ГГ. Ђорђе Ђирић, директор гимназије. — Вуле С. Паштрмац, Сима Живковић, Јаков Павловић, А. Поповић, Јосиф Веселић, Стеван Каћански и Р. Пејић, професори. — Др. Јовановић, учитељ. — Ж. Недељковић, сулент. — Др. Ковач. — Павле I. Вуковић, трговац. — Павле Перишић, пенз. — Јован Г. Пантелић и Ломић, подпоручици. — М. К. Николић, архив. суда. — Никола Петровић, Аранђел Миленковић и Дамиан Борисављевић, капетани. — Сретен Борисављевић, азначеј. — Коста Ст. Павловић, писар среза леп. — Н. Остојић, правозаступник. — Вучко Кандић, поручик. — Сима Григоријевић и Илија Ч. Антић, капетани. — Павле Ђелмаш, начал. окр. — Јован Печеновић, чл. суда. — Драг. Ке-

дровић, апотекар. — Јован Петровић и Јосиф Јаковљевић, подпоручици. — Светозар Таназевић, шлосер. — Ат. Филиповић, учитељ, Свега 32 књ.

Лозница.

Скупио Панта Сандић, практ. началн.

ГГ. Коста Јанковић, началник окр. — Дим. Мијалковић, началн. среза рађев. — Сава Исаковић, писар срез. — Јован Поповић, поручик и окружни официр. — Владислав Поповић, свешт. — Ђорђе Радошевић, практ. среза рађев. — Ђорђе Ристић, Милош Солдаговић, Влајко Ристић, Јован Мутавцић и Обрад Антонић, трговци. — Станко Поповић и Вас. Андрић, учитељи. — Аксентије Поповић, свештеник. — Драгутин Тадић, практ. — Тодор Јевтић, кафеџија. Свега 16 књ.

Пожаревац.

Скупио г. Јован Д. Џимић, пенз. судија.

ГГ. Лазар С. Марић, предс. окр. суда. — Павле Николајевић, Коста Младеновић, Коста Николајевић и Димитр. Поповић, чланови суда. — Мића Вукомановић, управит. апсанског заведења. — Јован Новичић, рачунов. суда. — Крста Николајевић, писар суда. — Панта Обрадовић, писар среза рамског, за сина Николаја. — Тодор Јанковић, за кћер Даницу, Арон М. Протић и Цола Вукаловић, за кћер Крестину, трговци. — Јован Џимић, пенз. судија, за синове Душана и Драгољуба.

Свега 13 књ.

Скупио г. Ж. К.

ГГ. Цветко И. Ђорђевић, руков. телегр. — Алекса Цветковић, казначеј. — Панта Поповић, началн. среза морав., за сина Лазара. — Обретко Томић, пенз. ђумр., за унуке Милутина и Ђорђа 1 књигу. — Мита Ђирковић и Јован Вељковић, правобранитељи. — Недељко Ристић, за сина Живана, ученик. I. осн. разреда, Мита Степчић, за сина Ђоку, Милоје Ристић, за сина Михаила, Стеван Д. Џаџић, за сина Владимира, Станоје С. Јовановић, Јован Радојковић и Стева Атанацковић, трговци. — Миладин Миловановић, мумџ., за сина Владимира. Стева Попђирковић, шпекулант. — Сима Несторовић из вел. Црнића, за сина Милована, Никола С.

Ђорић из Смојевинца за сина Станоја, трговци. — Душан Ковачевић, ученик II. р. основ. школе.

Свега 18 књ.

Скупио г. Д. Т.

ГГ. Дим. Капарис, војни лекар. — Сава Димитријевић, окр. лекар. — Јулиус Ленк, варошки лекар. — Димитрије Анђелковић иначе Ђекић.

Свега 4 књ.

Смедерево.

Скупио г. Л. Милојевић, помоћник началн.

ГГ. М. Ђ. Стојићевић, началник окр. — Л. Милојевић, помоћник. — I. Ђорђевић, казначеј. — Пет. С. Анђелковић, секретар. — Мих. Миловановић, писар началн. — Благоје Јовановић, окр. официр. — Милић Петровић и Петар Селић, чланови суда. — Милош П. Трпезић, секретар суда. — Петар Пр. Стефановић, рачунов. суда. — Илија Јагодић, писар суда. — Никола Атанацковић, архив. суда, за сина Свегислава.

Свега 12 књ.

Свилајенац.

Скупио г. Павле Ђ. Крстић, ђакон и учитељ.

ГГ. Софроније Надрљански, протојереј ђупријски. — Јован М. Стефановић, парох свилајеначки. — Никола Поповић, пар. свил. — Богомир Р. Протић, писар среза ресавског. — Јован Радовановић, учитељ III. и IV. разреда. — Јован Д. Бинбић, учитељ II. р. за снаху Марију. — Василије Недељковић, учитељ гложански. — Петар Марковић, учитељ добрњски. — Михаил Стојићевић, учитељ медвеђски. — Јелена Николић, учитељка, за сестру Јелисавету. — Младен Тодоровић у остав. деловој. в. Свилајенца, за кћер Јулијану. — Павле Јанковић, практ. среза расев., за сина Николаја. — Дим. Ђ. Вељковић, поштар свилајеначки. — Јевро Милорадовић, практ. началнич. ђуприског. — Стевча Михаиловић, преписчик среза ресавског. — Максим Атанацковић, учитељ глоговачки. — Коста Димитријевић, трговац. — Милан Саввић, трговац. — Јован Савић, трговац, за кћер Драгињу. — Ђорђе К. Терзибашић, трговац, за сина Михајла. — Антоније Илић, трговац, за сина Стојана. — Милан Пекић, трговац. — Јефрем Јоксимовић, бакалин, за кћер Јелисавету. — Милован Маринковић, терзија,

за синове Илију и Тодора, ученике II. разреда. — Димитрије С. Цветковић, трговац. — Милован Петковић, терзија, за кћер Јулијану. — Алекса Мијанловић, трговац. — Михаил Младеновић, берберин. — Љубомир Милорадовић, бакалин. — Радисав С. Богдановић, терзија. — Вукашин Живановић, бојаџија. — Сима Милосављевић калфа терзиски, за братаоца Љубомира. Свега 32 књ.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten red ink markings, possibly a signature or initials.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P19 Cp I 285.1

